

02 | 03

SYSTÉMOVÉ ALTERNATIVY KAPITALISMU

...a další témata z politicko-ekonomického
cyklu Pražské školy alternativ

Pražská škola alternativ
Sborník 02|03

SYSTÉMOVÉ ALTERNATIVY KAPITALISMU ...a další témata z politicko-ekonomického cyklu Pražské školy alternativ

Pražská škola alternativ – Sborník 02|03

Vydavatel:

Ekumenická
Akademie
Praha

Ekumenická akademie Praha
Sokolovská 50
186 00 Praha 8
Tel./fax: +420 272 737 077
www.ekumakad.cz
www.fair-bio.cz

Grafická úprava:
Lukáš Silný

Tisk:
Integraf, s. r. o.
Myslbekova 273
547 01 Náchod
www.integraf.cz

Vytisknuto na certifikovaném papíře
FSC (Forest Stewardship Council)
www.fsc.org

**ROSA
LUXEMBURG
STIFTUNG**

Vydání financovala Nadace Rosy Luxemburgové.
Obsah tohoto dokumentu je plně v zodpovědnosti
příjemce grantu a nelze jej v žádném případě považovat
za oficiální stanovisko Nadace Rosy Luxemburgové.

Rok vydání: 2012

ISBN 978-80-904405-8-6

02 | 03

SYSTÉMOVÉ ALTERNATIVY KAPITALISMU

...a další témata
z politicko-ekonomického cyklu
Pražské školy alternativ

Pražská škola alternativ – Sborník 02|03

OBSAH

SYSTÉMOVÉ ALTERNATIVY KAPITALISMU

Analýza současné krize: základní náčrt nového systému	7
Ilona Švihlíková (Alternativa Zdola)	
Alternativní – komunitně orientované směry rozvoje	20
Miroslav Kerouš (Alternativa Zdola)	
(Kontra)revoluční změny v soudobém kapitalismu: Od zrušení osobní závislosti pracovníka, přes participaci, k jeho emancipaci nebo k novému nevolnictví?	23
Vlasta Hábová	
V předvečer nových revolucí	31
Michael Hauser (Socialistický kruh)	
Mír na počátku civilizace.....	33
Tomáš Tožička	
Pacifismus.....	36
Petr Macek	

KONSPIRAČNÍ TEORIE

Úvod do problematiky konspiračních teorií (přehled s četnými příklady).....	41
Daniel Solis	
Šidítka konspiračních teorií	58
Michael Hauser (Socialistický kruh)	
Konspirační teorie – podstata a efekty.....	60
Vladimír Prorok	
Na Pražské škole alternativ se podílejí:	
Ekumenická akademie Praha.....	64
Alternativa Zdola	65
Eurosolar – národní sekce evropského sdružení pro obnovitelné zdroje.....	66
Masarykova demokratická akademie.....	67
ProAlt	68
Socialistický kruh – SOK	69
Nadace Rosy Luxemburgové.....	70
Česká koalice Social Watch.....	71

Projekt Pražská škola alternativ

Pražská škola alternativ je projekt, vytvářející prostor pro vzájemné vzdělávání a diskusi o budoucím směřování společnosti a civilizace. Podílí se na něm řada organizací, jejichž stručné portréty naleznete v závěru této publikace. Projekt se uskutečňuje díky finanční podpoře Nadace Rosy Luxemburgové.

Sborník, který máte před sebou, přináší příspěvky, které zazněly na pravidelných pondělních debatách v průběhu školního roku 2011. Debaty byly rozděleny do mediálního, kulturně-uměleckého, ekologického a politicko-ekonomického cyklu. Nejvíce programů zahrnoval cyklus politicko-ekonomický a právě tyto příspěvky tvoří obsah sborníku, který pro svůj rozsah dostal číslo 2 a naší ediční řady.

Základní otázkou možností alternativ k současnému převládajícímu destruktivnímu politicko-ekonomickému systému se z různých hledisek zabývají Ilona Švihlíková, Michael Hauser, Vlasta Hábová a Miroslav Kerouš. Mimořádně opomíjenému tématu míru a pacifismu se věnují dva teologové: Tomáš Tožička a Petr Macek. Konspirační teorie jsou naopak velmi oblíbené. O tom, jak vznikají a jakou plní funkci, ve sborníku píše hned tři autoři: Daniel Solis, Vladimír Prorok a Michael Hauser.

V elektronické podobě lze aktuální program, jednotlivé přednášky i sborníky najít na stránkách Ekumenické akademie (www.ekumakad.cz) v sekci Pražská škola alternativ, a některé z programů včetně diskusí zaznamenává TV Solidarita (<http://www.youtube.com/user/TVSolidarita/featured>).

Příští sborník bude věnován otázce sociálních dávek a další se připravují. Pražská škola alternativ pokračuje i v roce 2012 a budeme rádi, když zaujme vaši pozornost.

Jiří Silný, Ekumenická akademie Praha

SYSTÉMOVÉ ALTERNATIVY KAPITALISMU

Analýza současné krize: základní náčrt nového systému

Ilona Švihlíková (Alternativa Zdola)

Úvod

Tento příspěvek analyzuje reálné příčiny současné krize, nevěnuje se tedy pouze finanční sféře, ale především oblasti reálné ekonomiky, která již desetiletí před krizí vykazovala řadu negativních tendencí. V souvislosti s těmito příčinami je pak nutno hledat řešení současné krize – je iluzorní se domnívat, že krize zmizí „sama“, aniž budou odstraněny příčiny, které ji vyvolaly. Protože současná krize má řadu dimenzí, a jen jedna z nich je ekonomická, je nutné se podívat na řešení v celospolečenském kontextu a rovněž zvážit, zda je řešení možné v rámci současného systému, či zda současná krize patří mezi tzv. formační krize, které otevírají dveře nestandardním, antisystémovým řešením.

Skutečné příčiny současné krize

Podíváme-li se na hodnocení současné krize, najdeme řadu odlišných interpretací, z nichž logicky vyplývají rozdílná řešení, včetně jejich aktérů či doby trvání. Rozpor lze vlastně nalézt již ve spojení „současná krize“ – řada ekonomů, kteří se řadí k tzv. mainstreamu, se domnívá, že krize je již za námi, ale oživení je stále křehké, což je obvykle eufemismus, který vyjadřuje slabý a nezřetelný růstový impuls.¹ Naproti tomu jiní ekonomové, kteří se přímo neřadí mezi hlavní proud a kam patří i autorka tohoto článku, se domnívají, že krize neskončila, protože nebyly odstraněny její reálné příčiny a katastrofální ekonomický vývoj byl spíše pouze „překryt“ stimulačními balíčky řady vlád, včetně tzv. kvantitativního uvolňování aplikovaného např. ve Velké Británii a ve Spojených státech.² Velké obavy vzbuzuje nejen „křehké“ oživení, ale především dluhová krize, která zdaleka není omezena pouze na Řecko a již je možno považovat za další fázi či podobu současné krize.

1 Spojení „křehké oživení“ zakrývá to, že hlavním růstovým impulsem, velmi nejistým a riskantním, se pro vyspělé země má stát čistý export. Domácí poptávka je „úspěšnými opatřeními“ nadále oslabena, stejně tak i vládní výdaje a také investice. Zbývá pak jen čistý export, čímž se země Západu stávají závislé na poptávce emerging zemí, např. Číny, jak je to dobře patrné u Německa.

2 Kritické zhodnocení druhé fáze kvantitativního uvolňování ve Spojených státech, např. zde <http://www.patria.cz/News/1854253/detail.html>

Odlíšné postoje k (ne)trvání současné krize samozřejmě vycházejí také z toho, jak daní ekonomové (či politici) chápou jádro vzniku krize. Pomineme-li názor českého prezidenta, že krize je chřipka, která tak nějak sama odejde, což je ve světovém kontextu marginální postoj, pak můžeme odlišit v zásadě dvě pozice.

Ta dominantní hovoří o tom, že skutečnou příčinu současné krize je nutno hledat ve finanční sféře, kde také nejdříve vypukla a později se rozšířila různými kanály, např. úvěrovým, do sféry reálné ekonomiky. V tomto ohledu se nejvíce hovoří o finanční sféře, která se vymkla reálné ekonomice, což bývá dokladováno např. objemem derivátových obchodů, které jako jedna ze součástí finančního trhu několikanásobně převyšují světové HDP. V těchto souvislostech se také zmiňují hamizní bankéři, vyplácející si bonusy za jednotlivá čtvrtletí zohledňující budoucí zisky, které se vůbec nemusejí materializovat, odstranění tzv. Glass-Steagall Act, čímž byl dále deregulován finanční sektor, či chybná rozhodnutí FEDu ohledně příliš nízké úrokové míry či hodnocení tzv. finančních inovací.

Tento postoj ale zanedbává přinejmenším dvě skutečnosti. První z nich je, že si málokdo položí otázku, proč a jak vůbec došlo k tak obrovské dominanci finančního sektoru nad reálnou ekonomikou? Kde leží vznik tohoto problému, který se – navzdory oficiálním proklamacím politiků – tak obtížně řeší? Další je pak uvědomění si, že před současnou krizí, někdy také nazývanou Velká recese, globální ekonomika rozhodně nebyla v pořádku, a tak lze příčiny jen stěží omezit na politiku FEDu v určitém kratším časovém období (boom na trhu nemovitostí). Podíváme-li se na posledních cca 15 let, zjistíme, že v globální ekonomice bylo „cosí“ špatně, protože nás na první pohled zarazí obrovská frekvence hlubokých a zásadních poruch. Jednak to je silná frekvence měnových krizí, které v některých případech přerostly v krize finanční a reálné – Mexiko, krize v jihovýchodní Asii, Rusko, Brazílie, Argentina. K tomu připočtíme splasknutí japonské bubliny, která Japonsko dovedla do období dvou ztracených dekad v pas-ti deflace, či splasknutí americké bubliny dot.com na počátku nového tisíciletí. Pokud se tedy někdy hovoří o návratu ke „staré dobré reálné ekonomice“, rozhodně nemůžeme mít na mysli poslední dvě dekády.

Pokud se ovšem domníváme, že finanční sektor je hlavními viníkem současné krize – a z hlediska politického je to rozhodně vhodný terč – pak jsou poměrně jasná i řešení, která budeme navrhovat. Bude to primárně regulace, která ale vzhledem ke globální povaze finančního sektoru musí mít globální nebo alespoň regionální podobu. Koneckonců, téma finanční regulace, či dokonce zavedení tzv. Tobinovy daně, je pravidelnou součástí summitů G20. Snahy politiků, kteří často toto vysvětlení krize akceptovali, se tedy zaměřují (reálně či rétoricky) na:

- Regulace hlavních spekulativních aktérů, jakými jsou hedgeové a private equity fondy. Ty jsou z vyspělých zemí koncentrovány především v USA a ve Velké Británii.
- Regulace derivátového trhu, ať už na trhu komodit či obecně větší opatrnost v případě tzv. finančních inovací. Paradoxem je, že můžeme najít dokumenty FEDu, který těsně před vypuknutím krize tyto, jak se později ukázalo, toxické balíčky CDO chválil jako vrcholnou finanční sofistikovanost a demonstroval na tomto příkladu náskok Spojených států před zbytkem světa.³

3 Viz např. zde. FRBSF: Economic letter, what 's behind the low U.S. personal saving rate?, 29.3.2002. <http://www.frbsf.org/publications/economics/letter/2002/el2002-09.pdf>

- Zavedení Tobinovy daně, resp. daně z finančních transakcí. Tato daň by měla omezit (zomalit) spekulativní toky, které zásadním způsobem narušují kurz. Předcházející tlak MMF na plnou liberalizaci na finančním účtu je tak revidován, protože krize, ať již v Mexiku či v jihovýchodní Asii, ukázaly, že většina ekonomik nedokáže ustát prudké přílivy a odlivy kapitálu.⁴
- Regulace ratingových agentur, které selhaly, podobně jako auditorské společnosti při aféřích typu Enron.
- V souvislosti s finančnictvím se pak také do problematiky zapojuje regulace daňových rájů a úvahy o celkové změně mezinárodního finančního systému – ať již hluboká reforma MMF či jeho zrušení a nahrazení jinou institucí - a odstranění dolaru jako hlavní internacionální měny.

Zhodnotíme-li tyto návrhy, jedná se o reformistické kroky, které v zásadě předpokládají, že reálná ekonomika je v pořádku, ale že ke svému fungování potřebuje finanční sektor (který jí ovšem bude podléhat a nikoliv obráceně). Nezabývají se nijak zvlášť tím, proč se v posledních desetiletích finanční sektor vymkl nejen regulaci ale i reálné ekonomice, a předpokládají, že kombinací politicko-ekonomických nástrojů lze tuto situaci napravit. Ve skutečnosti tento přístup jen sundává pár smítek z notně špinavých šatů. Předpoklad dostatečné moci státu poměrně brzy narazil na realitu. Stačí se podívat na současné působení ratingových agentur v případech Řecka či Španělska.⁵ Silnější regulace spekulativních aktérů je také ve hvězdách, protože politické elity Velké Británie jsou finančně značně propojeny s londýnskou City, podobně jako je tomu ve Spojených státech. Důraz, který kladou představitelé EU, např. u Řecka, na obnovení důvěry finančních trhů všemi prostředky (navlas stejnými jako u Mexika, Thajska apod.) nenechává nikoho na pochybách, na čí straně leží skutečná ekonomická (a také politická) moc. Navzdory dílčím úspěchům u regulace derivátových komoditních obchodů či u ratingových agentur se finanční sféra těší stejným privilegiím jako tzv. „před krizí“, nemluvě o obnovení vyplácení tučných bonusů ve čtvrtletní periodicitě.

Druhý přístup, kam patří i ekonomové, kteří krizi předvíдали, např. J. Bellamy-Foster a F. Magdoff,⁶ zdůrazňuje změny v reálné ekonomice, které jsou již starší a které se projeví mimo jiné také ve finanční sféře. Výhodou tohoto přístupu je také fakt, že na rozdíl od prvního se nutně zabývá (a také odpovídá) tím, proč se finanční sféra natolik rozbujela. Tento přístup, byť v méně radikální podobě než u Fostera a Magdoffa, můžeme najít také v tzv. Stiglitzově zprávě,⁷ která se sice má týkat pouze reformy mezinárodního měnového a finančního systému, ale právě z logiky svého komplexního přístupu neignoruje a ani nemůže ignorovat reálnou ekonomiku.

⁴ Viz také Stiglitz, J.: Jiná cesta k trhu: hledání alternativy k současné podobě globalizace.

⁵ Je ovšem třeba podotknout, že poslední „akce“ ratingových agentur proti Portugalsku velice rozezřela představitele EU a znovu se objevují náznaky silnější regulace, někdy se dokonce hovoří o zákazu udělovat rating, tedy hodnotit celé země.

⁶ Foster, J. B. – Magdoff, F.: Velká finanční krize: příčiny a následky.

⁷ OSN: Report of the Commission of Experts of the President of the United Nations General Assembly on Reforms of the International Monetary and Financial System.

Příčiny krize, dle tohoto přístupu, jsou v zásadě dvě:

- Nerovnováhy různých podob. Na rozdíl od minulých krizí dospěly od úrovně mezi prací a kapitálem, mezi agregátní poptávkou a nabídkou, až na globální stupeň tzv. globálních nerovnováh.
- Obrovský nárůst nerovnosti,⁸ ať již uvnitř zemí nebo mezi zeměmi.

Nesmíme ovšem zapomenout na přístup, který je jako jeden z mála schopen vnímat krizi ve skutečně velkém časovém horizontu – cca 50-60 let. Koncept dlouhých vln, které jsou podle sovětského statistika Nikolaje Kondratěva pojmenovány Kondratěvy vlny, nabízí nejhlubší vysvětlení současné krize. Podle této teorie se nejvyspělejší země – USA – ocitla v 70. letech (a se zpožděním země západní Evropy a Japonsko) na konci poválečného boomu, tedy na horním obratu první půlky K-vlny. Od 70. let se v ekonomice prosazují pracovní-úsporné technologie, které nutně musejí vést k další zásadní krizi systému, jež by měla „vyčistit“ terén a zavést novou technologickou vlnu.

Nabízejí se dvě zásadní otázky. Pokud je půl vlna zhruba 25-30 let, což by odpovídalo historickým zkušenostem, pak je třeba se ptát, proč krize nastala s takovým zpožděním. Země Západu se zřejmě pokoušely oddálit krizi a tím i nástup další, V. K-vlny. Tento „nákup času“ probíhal metodami, které jsou signifikantní právě pro období od 70. let dále:

- oslabováním práce vůči kapitálu (viz pracovní-úsporné technologie)
- zadlužováním se na mnoha různých úrovních (domácnosti, stát)
- snahou za každou cenu prodloužit extenzivní růst, např. válkou (válečné výdaje a jejich koncept na povzbuzení ekonomiky tvoří tzv. militarizovaný keynesianismus).

Druhou zásadní otázkou je, jak bude probíhat „čištění terénu“, kterého jsme patrně již nyní svědky, především pak, jaké technologie a tedy i ekonomický a společenský systém V. vlna přinese. Řada teoretiků⁹ se domnívá, že nástup V. vlny je oddalován právě z toho důvodu, že není slučitelný se současným systémem. Technologie totiž mohou mít takovou podobu, že budou ještě více pracovní-úsporné a jejich masová aplikace by sice vedla k ohromnému nárůstu produktivity práce, ale také k masové nezaměstnanosti. I řada kapitalistických autorů upozorňuje na to, že se již odehrály významné sektorové změny.¹⁰ V případě průmyslových revolucí to byl přesun pracovní síly ze zemědělství do průmyslu, který vlastně odstartoval vznik kapitalismu. V 70. letech se pak ve vyspělých zemích ukázala druhá tendence – sektor služeb se stal dominantním jak v podílu na HDP, tak v podílu na pracovní síle. Otázkou je, do jakého sektoru (v podobě současné ekonomiky) by se pracovní síla dále přesunula? V žádném případě to ovšem neznamená (viz dále), že by snad nebyla „práce“ – její podoba a především financování ovšem bude nutné změnit.

Nerovnováha mezi prací a kapitálem byla ovlivněna dominantně právě koncem poválečného boomu a nástupem pracovní-úsporných technologií 70. let. Od této doby můžeme v zemi,

8 Český sociolog, Jan Keller, zde hovoří přímo o nesouměřitelnosti.

9 Velmi intenzivně se K-vlnami zabývá český ekonom Pavel Sirůček, a to např. i v kontextu vývoje ekonomických teorií, např. Sirůček, P. a kol.: Hospodářské dějiny a ekonomické teorie.

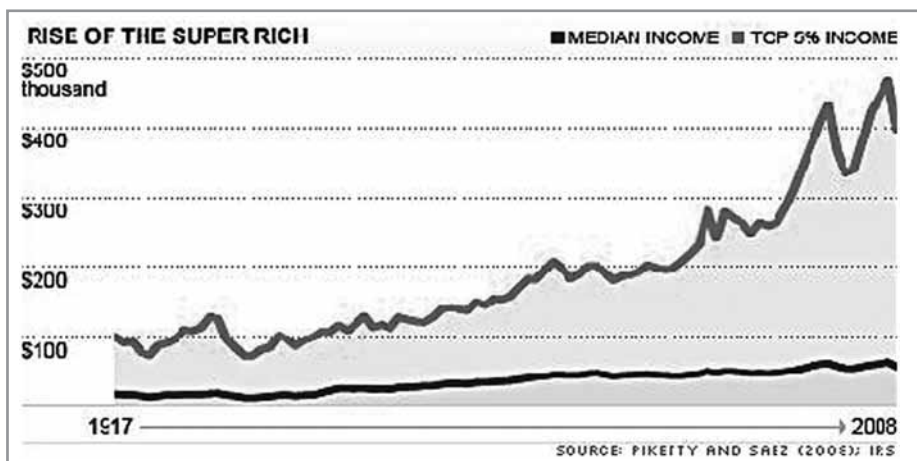
10 Např. Jeremy Rifkin, Marshall Brain, či Martin R. Ford.

kteřá byla ekonomicky nejvyspělejší a dané „trendy“ se tedy u ní začaly projevovat jako první, pozorovat toto:

- Zpochybnění paradigmatu keynesiánství a sociálního státu (později v Evropě) a nástup odlišného ideologického přístupu, který se stal dominantním přístupem globalizace – neoliberalismu. Pomocí tzv. Washingtonského konsenzu se tento přístup stal globálně dominantním a vlivem MMF byl zemím vnucován jako jediné správné řešení jakýchkoliv ekonomických obtíží.
- Přesun ekonomického těžiště do sektoru služeb. Od 70. let je to sektor služeb, kde se tvoří většina HDP a který zaměstnává největší část populace.
- Stagnace, resp. reálný pokles mezd středních a nízkopříjmových vrstev. Tento trend ještě posílil v dalších dekádách a je nutně spjat s obrovskou a narůstající nerovností.¹¹
- Pokles tzv. wage share,¹² neboli podílu mezd na HDP. Zde je důležitý prvek vysvětlující dominanci současné finanční sféry.

Pokles wage-share, projevený ve stagnaci, resp. poklesu reálných mezd u většiny obyvatelstva, se nutně musel projevit v rozevírání nůžek mezi agregátní poptávkou a nabídkou.

Graf 1 Vývoj příjmů ve Spojených státech

Zdroj: CNN: How the middleclass became underclass. http://money.cnn.com/2011/02/16/news/economy/middle_class/index.htm?iid=MPM

Zadlužování domácností tak sloužilo jako vyrovnání, resp. překrytí klesající kupní síly. Je ovšem jasné, že takovou strategii nelze provozovat donekonečna, zvláště tehdy, kdy pokles není pouze krátkodobý, ale má jasně dlouhodobou tendenci. V případě Spojených států roli kompenzace kupní síly sehrával také levný import např. čínského zboží. Je důležité rovněž

¹¹ Viz např. Kristof, N. D.: Our Banana Republic <http://www.nytimes.com/2010/11/07/opinion/07kristof.html>, nebo Stiglitz, J.: Vláda jednoho procenta, jedním procentem pro jedno procento. <http://blisty.cz/art/58155.html>

¹² Wage share opět eviduje ILO – je patrné, že tento poměr vyvrcholil v 70. letech.

zmínit, že stagnující mzdy vedly, kromě zadlužování a nákupu levného zahraničního zboží, také k množení částečných úvazků. Reformy trhu práce neoliberálního střihu pak přesunuly do vyspělých zemí, opět nejdříve do Spojených států, fenomén tzv. pracující chudoby. Pracující chudoba reflektuje zásadní zlom, který je nutno vzít v potaz v případech úvah o systémové změně. Již dávno neplatí, že sociální problém je nezaměstnanost a ti, kteří práci mají, nepotřebují sociální pomoc. Spojené státy ukazují, a v posledních letech doprovázeny Německem, že pracující chudoba je doprovodným efektem reformy trhu práce, které vyjadřují stále jedno a totéž – pracovní úsporný růst. Jedná se vlastně jen o zakrytí skutečného problému, ale nikoliv o jeho vyřešení, podobně jako v případě zadlužování.

Vrcholným stupněm nerovnováh jsou pak globální nerovnováhy, jež jsou někdy zjednodušeně prezentovány jako forma parazitické závislosti USA a Číny. V globálních nerovnováhách se nutně promítají předchozí prvky. Již na první pohled je absurdní situace, kdy rozvojové země financují ty „nejbohatší“, přičemž podle teorie kapitálu by to samozřejmě mělo být obráceně.¹³ Stejně tak je absurdní, aby nejvyspělejší země světa – USA – byla největším světovým dlužníkem, závislým na tom, že jeho státní dluhopisy kupuje země, která se – byť spíše jen oficiálně – prezentuje jako komunistická, tedy Čína. Dlouhodobé, setrvalé a obrovské schodky běžného účtu Spojených států ukazují nejenom důležitost amerického dolaru pro ekonomiku Spojených států. Těžko by nějaká země mohla tak dlouho provozovat schodky běžného účtu i obchodní bilance, kdyby neměla hlavní internacionální měnu. Deficity – tak vysoké a dlouhodobé – také demonstrují strukturální slabost americké ekonomiky, nemluvě o faktu, že kurzové přizpůsobení je samo o sobě nedostačující k jejich vyrovnání. V neposlední řadě je ovšem deficit běžného účtu Spojených států velice silným růstovým impulsem pro zbytek světa, převážně pak pro země, které se z různých důvodů rozhodly pro vnějšně-orientovaný růst. Dalo by se říci, že Spojené státy už dávno pro globální ekonomiku nehrají roli lokomotivy, ale hlavního spotřebitele (největšího světového importéra) – a tím pádem také dlužníka.¹⁴

Ve chvíli, kdy podíl mezd na HDP klesá, musí růst podíl zisků. Tento kapitál, jehož volný pohyb je podpořen jednak rozpadem Bretton-Woodského systému na počátku 70. let, jednak pak celou neoliberální doktrínou, jak ji prosazuje MMF, hledá od 70. let lukrativní možnosti investování. Není divu, že je příliš nenachází v reálné ekonomice – za situace disproporce mezi agregátní nabídkou a poptávkou, a tedy chronické nadvýroby, se nejeví jako příliš smysluplné investovat např. do zpracovatelského průmyslu, resp. míra zisku není dostatečně atraktivní. Proto se kapitál začíná přesouvat do sféry, která vysokou míru zisku nabídnout dokáže – do sféry finančnictví, spekulace. Proto v posledních dekádách pozorujeme nabobtnávání finanční sféry – světem doslova „potuluje“ obrovské množství kapitálu, který hledá, kam se vrtnout. Proto všechny ty finanční inovace, deriváty, ale také měnové krize a bubliny.

Rostoucí nerovnost je druhou stránkou mince. Je logické, že se prohlubují rozdíly mezi pracovníky a vlastníky kapitálu, mezi produktivní sférou a mezi finanční – není žádnou náhodou, že právě finanční sféra, která by ze své podstaty měla být jen obslužným sektorem reálné ekonomiky, vyplácí ty největší mzdy, nemluvě o bonusech. V 80. letech např. manažer vydělal 40x více než dělník, nyní se poměr často zestonásobil, někdy dokonce ztisícínásobil. Tak

13 Jak uvádí tzv. Stiglitzova zpráva, v roce 2007 poskytl rozvojové země vyspělým 3,7 bilionů dolarů a to za velice nízký úrok!

14 Podrobněji ke globální nerovnováze: Švihlíková, I.: Globalizace a krize, část Globální nerovnováha

obrovské rozdíly nelze při nejlepší vůli vysvětlit odlišnou produktivitou práce. Nerovnost má řadu podob – ať už je to tzv. typ „flying top“ – kdy se utrhyly příjmy těch nejbohatších skupin, zatímco ostatní zůstali přinejlepším na svém. Do této kategorie patří např. Velká Británie. Typ propadajícího se dna (collapsing bottom) ukazuje, že chudí jsou stále chudší. Polarizace společnosti pak oba dva jevy spojuje v rozevírání nůžek, které nutně musí být doprovázeno i sociálními a také politickými dopady.¹⁵

Pokud se hovoří o rozdílech mezi státy, často se zmiňuje pokles míry chudoby v rozvojových zemích jako celku, ale už se zapomíná, že tento pokles míry chudoby jde téměř celý na vrub Číně. Bez Číny by situace vypadala velice odlišně. Stejně tak je nutno poznamenat, že nejlepší příklad rozvoje země za několik posledních dekád – opět Čína – se ve své politice řídil velice odlišnými představami od Washingtonského konsenzu.

Bylo by ovšem chybou omezovat současnou krizi pouze na ekonomickou dimenzi. Typ ekonomického růstu, který čerpá omezené zdroje naší planety, aniž se příliš stará o to, co zanechá dalším generacím (často s výmluvou na neomezeného lidského ducha, který jistě něco vymyslí), je dalším závažným symptomem naší doby. Často se uvádí, že Čína či Indie nemohou svým občanům nikdy poskytnout stejný životní standard jako mají obyvatelé Západu, z toho prostého důvodu, že Země nemá dostatek zdrojů pro uspokojení takové poptávky. Drancování a poškozování přírody v řadě ohledů dospělo do vrcholné fáze: ať jsou to vzácné kovy, ropné havárie při těžbě hlubokomořské ropy s nedozírnými ekologickými škodami, nesmírně špinavá výroba ropy z ropných písků, pokračující devastace deštných pralesů např. za účelem získání plochy pro pěstování biopaliv, výlov moří atd. Jednou z příčin, mimo typu růstu (extenzivní), je také fakt, že Západ zachází s přírodními zdroji jako se vstupy, které nemusí zohledňovat, nemusí se starat o to, co se stane, až dojdou či se stanou nepřiměřeně nákladnými (ropný zlom), a nezhledňuje ani záporné externality v ceně zboží. Problematika tzv. zeleného účetnictví byla sice již dávno navržena v OSN, ale pro její aplikaci v praxi se udělalo jen málo.

Krise ekonomická přímo ústí do krize sociální a je tím pádem spojena s politickou. Konec konců každá krize je situací konfliktu a bohužel se často projevovala v nárůstu nenávisti vůči „jiným“. Elitám se dařilo transformovat sociální problémy od jejich pravých příčin ke xenofobii či fašismu. Stejně tak je nutno poznamenat, že „řešení“ velkých krizí se v minulosti příliš často odehrávalo militarizovanou cestou – II. světová válka je toho jasným dokladem. Situace v zemích Západu, kde v současnosti posilují nenávistná, xenofobní hnutí s fašistickými prvky, jsou velmi varující. (Maďarsko – Jobbik, USA – Tea party apod.) Elity mají zájem na tom, aby se našel „obětní beránek“, na kterého se svedou ekonomické a sociální problémy obyvatelstva. Je rozhodně jednodušší označit určitou skupinu obyvatel – menšiny, migranty apod. – za viníky, než se snažit pochopit systémovou podobu současné krize.

V zemích, jako je Řecko či Španělsko, má krize v rovině politické jinou podobu. V těchto zemích se naplno projevuje nedostatek ekonomické suverenity státu. Ať je u moci kterákoliv vláda, je donucena v situaci hrozící insolvence (default) akceptovat podmínky MMF – které vždy

15 Nerovnost opět eviduje ILO, např. publikace World of work.

zohledňují primárně věřitele, málo se zajímají o to, jak skutečně dluh vznikl a jestli některé jeho části nejsou nelegitimní, a vždy vnucují totéž – silné škrtky v sociální oblasti, navýšení nepřímých daní atd. Není divu, že tato opatření vyvolávají u obyvatel takový odpor. Jasně se ale ukazuje, že v rámci klasické „demokratické“ politické soutěže není v systému globálního kapitalismu žádná volba. Nutně to evokuje známý slogan: „Kdyby volby mohly něco změnit, byly by zakázány.“ Mobilizace obyvatel v Řecku a Španělsku je tak možná předvojem velice hlubokých systémových změn. Vezmeme-li v potaz znovu K-vlny, pak nejde jen o technický pokrok od železnice po mikročipy, ale také o vývoj občanských práv. Ve III. vlně pozorujeme zisk všeobecného volebního práva, po předchozích bojích o práva občanská, a v nástupu IV. vlny pak také práva sociální – zakotvená v tzv. sociálním státu. Pokud nebereme v úvahu možnost regresního vývoje – kterému ale v dnešní době ledacos nasvědčuje – pak by V. vlna měla být spjata s dalším posunem práv a rozvoje svobody člověka. Návrhy na systémovou změnu v této souvislosti hovoří o ekonomické demokracii a o rozšíření participace jednotlivce na dění, které se jednotlivce a společnosti dotýká.

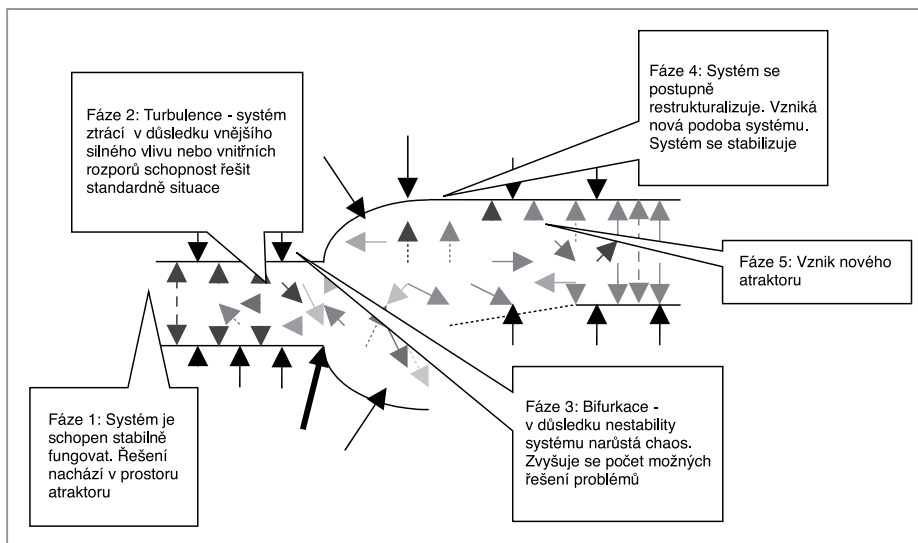
Základní náčrt nového systému

Shrneme-li dva základní přístupy ke krizi – pak ten první zdůrazňující pouze (a izolovaně) roli finančního sektoru má reformistický charakter. Uvažuje tedy, že globální ekonomika je v zásadě v pořádku, pouze je potřeba určité věci doladit, resp. doregulovat. S tím souvisí i názor na to, že krize je v podstatě za námi a „jedeme dál“.

Na druhé straně ten přístup, který komplexně chápe reálné příčiny současné krize a také odpovídá na otázku, odkud a proč se vzala dominance finančního sektoru nad reálnou ekonomikou, tento optimismus vůbec nesdílí. Upozorňuje na to, že ve vyspělých zemích nelze vidět žádný udržitelný růstový impuls, protože navzdory proklamacím v rámci G20 se politiky většiny západních zemí přesně vrátily, resp. ještě zesílily ty přístupy, které provozovaly před krizí a které ke krizi přímo vedly. Můžeme tedy pozorovat ještě silnější oslabování státu přes tzv. fiskální konsolidaci, tj. převážně škrtky a zvyšování nepřímých daní, a to i u zemí, které nepatří do jižního křídla Eurozóny. Vysoké zadlužení absolutní většiny vyspělých zemí jim pak neponechává příliš velký prostor pro aktivní hospodářskou politiku. Jsme znovu svědky toho, jak země – na první pohled různě politicky orientované – provádějí stejnou politiku, ke které je nabádá MMF a která je opisem Washingtonského konsenzu, včetně brutálních návrhů privatizace majetku v případě Řecka – de facto rozprodání státu zahraničí, podobně jako bylo vnucováno Thajsku či Jižní Koreji.

Tento přístup nesvědčí, resp. nemusí svědčit jen o totální bezradnosti politických elit či, jak předpokládají „konspirátoři“, o tom, že jsou v moci MMF a musí plnit jeho příkazy, ale také o tom, že systém – a toho je krize obvykle důkazem – se dostal na meze svého fungování a že skutečná změna, která by kořeny problémů vyřešila, není v jeho rámci možná. Systémová teorie v takovém případě hovoří o tzv. formační krizi, kdy řešení nelze nalézt ve stávajícím systému. V systému se zvyšuje chaos a nakonec se objevuje i tzv. bifurkační bod, který otevírá „okno“ – v tomto okně, specifickém časovém okamžiku, mají i malé události velký význam a jsou možná i nesystémová řešení.

Graf 2 Bifurkační bod v systémové teorii

Prorok, V.: Tvorba rozhodování a analýza v politice (zatím nepublikováno)

Je možné se domnívat, že země Západu se ocitly přesně v tomto bodě – tomu by naznačovala jak neschopnost najít řešení, stabilizaci v rámci systému, tak i narůstající chaos, kdy se objevují prvky – přímá demokracie a bezprecedentní povstání mas (Řecko, Španělsko) – které byly dříve neznámé.

Na druhou stranu je ovšem třeba vzít v úvahu, že kapitalismus si během dekad své dominance, obzvláště posílen rozpadem Východního bloku, vydobyl postavení jediné možné cesty. Často lze narazit na názor, že tento systém sice není dokonalý, či je přímo špatný, ale nic jiného neexistuje. V kinematografii se setkáváme častěji s tématem konce světa (např. nějakou přírodní katastrofou) než s koncem kapitalismu. Navíc je politicky zneužíváno téma předchozího režimu v zemích střední a východní Evropy, které se nazývá komunismem (byť radikální levicová kritika hovoří spíše o státním kapitalismu). Tyto dva systémy jsou stavěny proti sobě, jako by jedinou v úvahu přicházející alternativou současnému systému představoval návrat zpět k 50. letem minulého století. Tento propagandistický trik vede k tomu, že hledání alternativ zdaleka nemá tak masovou podobu, jak by vzhledem k současné situaci bylo třeba.

Jedním z největších úkolů tak bude dokázat, že hledání alternativ sice nebude snadné, že nelze narysovat jednu „kuchařku“, podle které pojede západní svět jako celek, ale že je to úkol, který před námi stojí a nelze se mu vyhnout, protože současný systém je neudržitelný. Navíc je potřeba zdůraznit, že obavy z fašizace společnosti tvoří jeden, nemálo pravděpodobný scénář,¹⁶ a koneckonců, jak již bylo uvedeno, řada prvků se již v různých zemích objevuje.

16 Více ke scénářům budoucího vývoje, viz Švihlíková, I.: Globalizace a krize

Mobilizace proti tomuto scénáři a představení alternativy jsou proto bez nadsázky nutné v zájmu přežití lidstva.

Jak vyplynulo z předcházející komplexní analýzy, jedním z problémů je práce, resp. vztah práce a kapitálu, práce a technologie.

Vzhledem k technologickému pokroku nelze očekávat, že bude (v současném systému bez úprav!) přibývat pracovních míst. Je zároveň absurdní, abychom měli stále větší technické vymoženosti a pracovali více než předcházející generace, které je neměly.

Objevuje se řada návrhů, jak tento problém rostoucí přirozené míry nezaměstnanosti vyřešit. Cesta flexibilizace pracovního trhu, jak ukázaly v „nejdokonalejší“ formě Spojené státy, vede jen k překrytí problému nezaměstnanosti pracující chudobou, včetně zadlužování domácností a obrovské polarizace společnosti. Jeden z návrhů tedy zahrnuje snížení počtu pracovních dnů – z pěti na čtyři týdně. Je ovšem realitou, že v řadě oborů a profesí se pracovní dny spíše prodlužují, výjimkou nejsou zcela běžné práce o víkendu. Trend současnosti znovu ukazuje naprostou ekonomickou i sociální neudržitelnost – na jedné straně ti „šťastní“, kteří práci mají, by se mohli doslova naklonovat, na druhé straně je tu rostoucí masa nezaměstnaných, včetně těch oficiálně zaměstnaných, ale postižených pracující chudobou. Přitom rozhodně nelze tvrdit, že by nebyla „práce“, ve smyslu pracovní činnosti – jen tato práce není uznávána, oceňována a neplynou do ní dostatečné zdroje.

V oblasti sociální práce, ať již vzdělávání či péče o staré, invalidní a nemocné, v ekologické činnosti při stupni zničenosti našeho životního prostředí, ve výzkumu a vývoji, ve sféře kultury – v těchto oblastech je téměř nekonečná možnost využití pracovní síly, která se netýká pouze zajištění příjmu k obživě, ale i naplnění lidského života a jeho důstojnosti. Problém nezaměstnanosti nelze omezovat jen na nedostatečné uspokojení materiálních potřeb. Uvědomme si znovu absurditu a neudržitelnost současného systému, který horentními sumami odměňuje „profese“, které jsou pro lidstvo zcela nepotřebné či přímo škodlivé – počínající finančními spekulanty, modelkami a dalšími „celebritami“, zatímco naprosto pohrdá něčím, bez čeho lidstvo nemůže přežít – výchovou a péčí o děti. Je to vidět jak na odměňování (a nízkém sociálním statutu) žen, které jsou na mateřské, tak i např. v návrzích penzijních reforem, které ve své většině ženy vychovávající děti velmi silně znevýhodňují.¹⁷

Charakteristika nového systému je tedy jasně odvislá od hodnot – jinak tomu ani být nemůže – které by měly mít v novém systému zcela jinou podobu, odlišné uvažování o tom, co skutečně je důležité, nemluvě o časovém horizontu uvažování, které by skutečně mělo překročit jedno čtvrtletí.

Problém ekologický je radikálními ekology někdy interpretován jako snaha zanechat zcela konzumního života a vrátit se – koneckonců krize a rostoucí ceny primárních komodit k tomu

¹⁷ V případě penzijního systému se často uvádí příklad z Německa, porovnání dvou žen. Jedné bezdětné, která kariérně postupovala a vydělávala značné příjmy, na druhé straně ženy, která vychovala devět dětí. Té druhé ženě byl přiznán mizivý důchod, protože přeci „nepracovala“. Německý ústavní soud ovšem dospěl k názoru, že nebyť „nepracující“ ženy, která vychovala devět dětí, neměl by té „bohaté pracující“ ženě kdo vydělávat na její důchod.

směřují – ke skromnému životu našich předků. Takováto cesta asi nebude pro většinu obyvatel příliš atraktivní, i když pro nový systém bude nezbytné, aby lidé přestali být otroky věcí a konzumní společnosti současné podoby, která se pomocí „reklamy“ snaží vyřešit problém nadvýroby. V případě jiné podoby trhu práce se samozřejmě bude měnit i struktura výroby a spotřeby. Odlišné priority a podoba trhu práce by mohly vést k prodloužení životního cyklu výrobků. Stále se zkracující cyklus použitelnosti různého druhu zboží vyjadřuje zase jen v jiné formě chronickou nadvýrobou.

Dalším problémem, který přitěžuje ekologické situaci, je doprava – jeden z faktorů, který umožnil rozvoj globalizace obchodu v současné formě. Čas od času se objeví informace o tom, že stejné zboží putuje tisíce kilometrů daleko (slavný případ, kdy „letěly“ minerálky z Velké Británie do Austrálie, a zároveň opačným směrem šly také minerální vody, jen s jinou značkou – umělou diferenciací produktu). Proces deglobalizace, resp. lokalizace a decentralizace bude tak nutnou podmínkou pro omezení ekologické zátěže. Již nyní probíhají tendence k lokalizaci především v oblasti zemědělství. Lokální výroba může nejen podpořit strukturálně slabší regiony, ale dále synergicky podpořit zaměstnanost. Nemluvě o tom, že lokalizace, logicky spojená s decentralizací, si vynucuje širší participaci obyvatel a také tuto zefektivňuje. Lokalizace výroby může být uskutečněna řadou způsobů. Jednak je to uvědomělost spotřebitele – zde je opět možno zmínit slavný případ česneku dováženého z Číny, který je ovšem typickou českou plodinou. Druhou je pak cílená politika regionů, měst a obcí – která může mít podobu např. lokálních měn, společných veřejných projektů apod. Důležitým faktorem bude doprava, tedy to, jak se budou vyvíjet její ceny (především s ohledem na rostoucí ceny ropy), či zda bude zavedena nějaká speciální ekologicko-dopravní daň atd. Jistě se ozvou oponenti protekcionismu, je ovšem třeba poznamenat, že vnitřní růst má stabilnější podobu než spoléhání se na globální trh, nemluvě o tom, že obchod s řadou zboží nemusí být zrušen ale dostat pouze jinou podobu, která musí zohledňovat nerovné postavení především rozvojových zemí.

V neposlední řadě, pokud by lidstvo nemělo směřovat k regresi, je nutné rozvíjení politických, sociálních a ekonomických práv občanů. Dnešní pseudodemokracie, kterou R. Dahl¹⁸ (a dít jeho citáty) výstižně nazývá polyarchií, trpí mimo jiné tím, že současný systém globálního kapitalismu k sobě žádnou skutečnou alternativu nesnese. Volič tak sice získává dojem, že vybírá – jeho výběr je ovšem zcela iluzorní, jako by vybíral různé druhy kávy, ale už nemohl zvolit např. čaj. Realita to ukazuje jasně, dnešní politické scéně dominují převážně nikým nevolení ekonomičtí aktéři – finanční sféra, ratingové agentury, nadnárodní firmy apod. Země Západu se dostaly se svým neoliberalním pojetí politiky – oslabení státu a „více trhu“ – do pastí, ze kterých nemohou uniknout. A to jsme opomenuli roli médií, která samozřejmě – až na několik málo spíše internetových výjimek – podporují zájmy kapitálu. Skutečně plnohodnotná demokracie, ne jen zástěrka zájmů kapitálu, pak musí dostat další dimenzi – dimenzi ekonomickou. Je paradoxní, když někdy o současné společnosti hovoříme jako o „demokratické a svobodné“ a uvědomíme si, kolik času tráví průměrný jedinec v práci, kde panuje vše možné, ale o demokracii nemůže být ani řeči. Přitom, pokud předpokládáme, že jedinci jsou dostatečně způsobilí, aby volili své reprezentanty či dokonce aby rozhodovali přímo (např.

18 Dahl, R.: Demokracie a její kritici. Dahl v závěru své slavné knihy připomíná, že nelze podceňovat význam autoritativních institucí v každodenním životě pracujících lidí a také, že demokracie je silně ohrožována nerovností v ekonomických zdrojích, protože majetek a moc splývají.

v referendech), proč potom nepředpokládáme, že jsou rovněž způsobilí podílet se na řízení firmy, ve které pracují?

Neodmyslitelnou součástí nového systému musí být rozvoj skutečné demokracie, která by měla zahrnovat:

- Skutečnou pluralitu médií a názorů. Bez informovanosti není skutečná demokracie uskutečnitelná.
- Co nejširší aplikaci přímé demokracie (lokalizace a decentralizace k tomu opět přímo vybízejí).
- Rozvoj různých forem vlastnictví: obecní, komunitní, družstevní...
- Participaci občanů na řízení jak na úrovni politické (správa obce – např. participativní rozpočet), tak i ve firmách, kde pracují. V ideálním případě pak firmy vlastněné zaměstnanci (může se jednat o družstevní formu, ale nemusí).¹⁹
- Participaci a kontrolu finančních toků. Otázka pojetí peněz a jejich formy patří mezi další zásadní otázky k vyřešení. Zde je možno uvést jako příklady regionální/obecní či družstevní banky, které budou zohledňovat zájmy regionu a jeho občanů, a ne pouze soukromého investora.

Závěr

Pokud si uvědomíme, že současná krize má své příčiny v reálné ekonomice, konkrétně ve změnách, jež nastaly v 70. letech, pak vyplyne najevo nejen její závažnost, ale i nereformovatelnost současného systému. Z hlediska systémové teorie můžeme hovořit o tzv. formační krizi, která otevírá prostor pro nesystémová řešení. Za základní problém vzniklý v 70. letech můžeme považovat pracovně úsporný růst, který se odrazil mimo jiné v oslabení práce vůči kapitálu. Krize nemá ovšem jen dimenzi ekonomickou, ale s tím nutně spojenou ekologickou, sociální a také politickou. Současný vývoj ukazuje, že politické elity nejsou schopny (či ochotny) změnit své přístupy, přesně ty, které ke krizi vedly. Je proto zásadní začít se zamýšlet nad podobou nového systému. Pro jeho úspěšné fungování musí být vyřešena otázka práce a jejího pojetí, ekologické udržitelnosti systému a podoby skutečné demokracie, která se nemůže omezovat jen na „volební rituál“, který je v praxi „korigován“ důvěrou finančních trhů a ratingových agentur. Tento článek načrtl některé možnosti, znaky, které by nový systém měl zahrnout, a otázky, na které by se měl snažit odpovědět.

Literatura:

Dahl, R.: Demokracie a její kritici. Victoria Publishing, Praha. 1995.

Foster, J. B., Magdoff, F.: Velká finanční krize: příčiny a následky. Grimmus, Všeň. 2009.

¹⁹ Celková víze ekonomické demokracie, viz Schweickart, D. : Po kapitalizme

FRBSF: Economic letter, what´s behind the low U.S. personal saving rate?, 29. 3. 2002. <http://www.frbsf.org/publications/economics/letter/2002/el2002-09.pdf>

ILO: Global employment trends, 2009.

ILO: World of work, 2008.

Kristof, N. D.: Our Banana Republic, New York Times, 6. 11. 2010. <http://www.nytimes.com/2010/11/07/opinion/07kristof.html>

OSN: Report of the Commission of Experts of the President of the United Nations General Assembly on Reforms of the International Monetary and Financial System.

Prigogine, I., Stengersová, I.: Řád z chaosu: nový dialog člověk s přírodou. Mladá fronta, Praha. 2001.

Prorok, V.: Tvorba rozhodování a analýzy v politice (dosud nepublikováno)

Schweickart, D: Po kapitalizme, SSS, 2011.

Sírůček, P. a kol.: Hospodářské dějiny a ekonomické teorie. Melandrium, Slaný. 2007

Stiglitz, J.: Jiná cesta k trhu: hledání alternativy k současné podobě globalizace. Prostor, Praha. 2007

Stiglitz, J.: Vláda jednoho procenta, jedním procentem pro jedno procento, Britské listy, 11. 4. 2011. <http://blisty.cz/art/58155.html>

Švihlíková, I.: Globalizace a krize: souvislosti a scénáře. Grimmus, Všeň. 2010.

Alternativní – komunitně orientované směry rozvoje

Miroslav Kerouš (Alternativa Zdola)

Komunita (z lat. cum – spolu, mezi sebou a munere – darovat) je podle Wikipedie společenství, které charakterizuje sdílená vzájemná interakce, vycházející například ze společných potřeb nebo zájmů. Komunity se obvykle vytvářejí na jednom konkrétním místě, lidská komunita může být třeba obyvatelstvo obce, může se ale jednat i o spolek, rodovou osadu, občanské sdružení, církev, školu, společenský klub či firmu. S rozšířením internetu však tato omezení přestávají platit (například komunity na diskusních fórech, linuxová komunita nebo narůstající komunita kolem otevřené encyklopedie Wikipedie), přičemž – pozor – komunita založená pouze na internetové či jiné elektronické komunikaci může být ze sociologického hlediska značně problematická.

Alternativa Zdola (AZ) vystoupila na veřejnost v polovině roku 2010 a od samého počátku zdůrazňovala význam a roli komunit, lokálního hospodářství i peněžnictví spojeného s potravinovou i energetickou soběstačností. Pokud bychom měli hodnotit tyto ideje z hlediska jejich dosavadní praktické realizace, můžeme si všimnout mimo jiné těchto trendů:

Téma potravinové soběstačnosti

je mezi občany na vzestupu: vznikají farmářské a regionální trhy a rostou počty stoupenců hnutí Slow food, Podporuj svého zemědělce a dalších. Roste počet spotřebitelů preferujících místní čerstvé potraviny před zdaleka dováženými a pěstovanými v agrárních klimatizovaných halách. Důvodem je hledání v zemědělské velkovýrobě ztracených chutí a vůní tradičních potravin, vyznávání zdravého životního stylu, prosazování ekologické a energetické přijatelnosti, uvědomění si spojitosti s nejbližším okolím a odporování trendu nízkých cen průmyslově pěstovaných a globálně obchodovaných potravin ve prospěch (snad?) důvěryhodné a zdravé místní produkce.

Téma energetické soběstačnosti

je osvojováno zatím velmi pozvolna. Výroba i obchod energií jsou v Česku ovládány oligopoly a tuto strukturu alternativní energie zatím významně nenarušuje, i když se využívání alternativních energetických zdrojů rozšiřuje. AZ se snaží podpořit vznik energeticky samostatných obcí nebo regionů – tedy trend, který je typický především pro okolní německy mluvící země.

Téma lokální ekonomiky

se obtížně prosazuje v zemi, kde kdysi hustá maloobchodní síť byla zdecimována především zahraničními hyper/super markety a kde výrobní firmy jsou převážně závislé na sousední exportně orientované ekonomice. Tradiční důraz českého spotřebitele na nízkou cenu čehokoliv vede k mohutným dovozům zboží, jehož nízké ceny jsou dosahovány buď dotačně

podporovanou velkovýrobou v zemích EU (případ zeleniny z Holandska, Belgie a Španělska) nebo nízkými náklady na pracovní sílu a na zabraňování ekologickým škodám u dovozu zboží z rozvojového světa.

Téma lokálních (směnu podporujících) měn

studujeme zatím převážně teoreticky. Pokusů o zavedení lokální měny bylo i v Česku několik, dlouhého trvání však neměly. Bankovní soustava je až na jednu menší banku pod kontrolou zahraničního bankovního kapitálu. Existuje celkem 14 družstevních záložen, z toho cca 10 činných. Ani tyto družstevní banky však nejsou orientovány ryze na financování lokální ekonomiky a snaží se uživit v konkurenčním bankovním prostředí, seč můžou. Založení nové družstevní záložny orientované na financování projektů místních komunit a podnikatelů je obtížné vzhledem k minimální výši potřebného kapitálu (35 mil. Kč).

Positivní je, že pro případné zavedení alternativní měny je možno využít volně dostupné softwarové aplikace a systémy, namátkou uvádím systém CYCLOS neziskové organizace STRO, který používají již desítky místních komunit po celém světě. Pro zájemce o planetární směnné systémy je k dispozici např. BitCoin a další.

Určité poučení si lze vzít z rozvoje síťových, resp. IT komunit, které se staly fenoménem prvního decénia. Vznikl svěbytný ekonomický styl: wikínomie, který vyznává a praktikuje tyto principy:

- A) Otevřenost - využívání volných programů a dat: open source
- B) Rovnocenné propojování
- C) Globální jednání
- D) Prozumace (vzájemná spolupráce producenta a spotřebitele na vývoji a uplatňování nových výrobků a služeb)

Tyto sítě jsou však specifické a otevřené jen pro ty, kteří skrze ně dokáží komunikovat a spolupracovat.

Výhodou informačního a komunikačního věku je, že komunitní hnutí může využít myšlenkové produkce z alternativně zaměřených výzkumných, vzdělávacích i realizačních institucí (think tanků). Alternativa Zdola se snaží sledovat aktivity institucí tohoto druhu.

Mezi ně patří např. brněnský TES – Trast pro ekonomiku a společnost a dále pražský Glopolis, které se snaží rozpracovávat témata, která byla zmíněna v úvodu, včetně realizace praktických experimentů typu car-sharingu, propočtu lokálního měnového multiplikátoru apod.

Ze zahraničních alternativních think tanků lze zmínit především britský NEF - New Economic Foundation, který systematicky, teoreticky i prakticky rozvíjí téma udržitelné společnosti a ekonomiky.

Obdobně v USA působí např. ITEM – Institut of New Economic Thinking. Také tento vzdělávací a výzkumný institut se věnuje realizaci praktických projektů. Pro tento účel používá alternativní rizikový fond The Capital Institut, který založil a vede bývalý ředitel JPMorgan John Fullerton.

Capital Institut investuje do projektů, které přinášejí ekonomické, sociální a ekologické efekty. Není zřejmě náhodou, že jejich projekty jsou inspirovány mondragonským družstevním hnutím, ke kterémužto vzoru se hlásí - např. projektem budování družstev: Evergreen

Cooperatives. Zatím byla založena tři: prádelna (Evergreen Coopertive Laundry), montáž solárních zařízení (Ohio Solar Cooperative) a Green City Growers provozující hydroponické skleníky pro pěstování zeleniny.

Obdobných aktivit je samozřejmě mnohem více po celém světě, takže o inspiraci nouze není – pokud ji dokážeme jazykově i kapacitně zpracovat.

Přehlednější a strukturovanější informovanost z bujného a stále se vyvíjejícího alternativního a komunitního hnutí ve všech společenských oblastech je určitě zapotřebí a AZ se v tomto směru snaží, i když samozřejmě naráží na svá kapacitní omezení.

Praktické realizace alternativních projektů v našich českých podmínkách nemohou využít podpůrnou síť přátelských finančních institucí jako na Západě, a tak je nutno využívat ty možnosti, které jsou k dispozici - především tedy soutěžit o dostupné grantové a dotační peníze. V tomto ohledu je možnost využít některé dotační toky určené na podporu mikroregionů a dotační programy na podporu sociálního podnikání.

Otázkou na závěr je, kdo jsou to ti, kterým alternativní rozvoj vyhovuje a podílejí se na něm. Oblíbenou odpovědí je citace jistého indiánského náčelníka: „My jsme ti, na které jsme čekali.“ To však není sociologicky moc přesné.

Pro zájemce o přesnější vymezení alternativních sympatizantů nabízím výsledky jednoho výzkumu v USA (bohužel jsem si nepoznamenal zdroj - za což se autorům omlouvám). Podle onoho dlouhodobého šetření se má obyvatelstvo ve vztahu k vyznávání tradičního, moderního a alternativního stylu života následovně:

Tradicionalisté – náboženští konzervativci, předmodernisté, cca 29 %, jejich význam od 2. sv. války klesá. Až do nedávna se podíleli na politické scéně.

Modernisté – dominantní subkultura ztělesňující oficiální „západní způsob života“, klesli z triumfální většiny po roce 1950 na dnešních 47 %. Zastávají názory, které formovaly průmyslový věk. Ale i když jejich procentuální podíl klesá, modernistické hledisko zůstává i nadále jediným, které je reflektované v masmédiích.

Kulturní kreativci – jejich počet se neustále zvyšuje (před 20 lety cca 3 %, v roce 1994 již 23,6 %. Někteří badatelé dále rozlišují dvě skupiny kulturních kreativců:

Zelení kulturní kreativci (13 %) se zajímají o ekologické a sociální problémy z laického hlediska. Mají tendenci být aktivisty na veřejné scéně. Zaměřují se na řešení problémů „tam“ a nemají takový zájem o osobní proměnu.

Jádro kulturních kreativců (10,6 %) zdůrazňuje osobní vývoj i ekologii. Seriózně se zajímají o psychologii, duchovní život, seberealizaci, sebeprezentaci. Rádi si osvojují nové myšlenky, jsou více sociálně zaměřeni a zajímají se o ekologickou udržitelnost. Dvě třetiny jádra kulturních kreativců jsou ženy, které vysvětlují důležitost „ženských otázek“ v současných debatách. Kulturní kreativci se musejí vypořádávat s určitou sociální izolovaností a malým zájmem médií o jejich témata.

Tak si vyberte, kam patříte!

(Kontra)revoluční změny v soudobém kapitalismu: Od zrušení osobní závislosti pracovníka, přes participaci, k jeho emancipaci nebo k novému nevolnictví?

Vlasta Hábová

Žijeme v době zvyšující se poptávky po alternativách dožívajícího kapitalismu. Nabízených alternativ již není málo. Jejich společným znakem je však to, že vyjadřují spíše **subjektivní přání svých autorů** po lépe fungující společnosti, než výsledek znalostí historických *vývojových trendů*, poznatků o *materiální podmíněnosti* utváření mezilidských vztahů a poznatků o mechanismech jejich *ovlivňování lidskou vůlí* (pro marxisty – společenskou nadstavbou). Proto je důležité zpřesnit si odpověď na otázku, jakou **objektivní funkci demokratická participace hraje ve vývoji současné společnosti**. Je jakousi *obranou* proti postupujícímu vyvlastňování širokých mas občanů kapitálem? Může být *alternativou* současného kapitalismu? Nebo je *jen přípravou* občanů na jejich život ve společnosti rovných příležitostí?

Pokousím se zde najít odpověď na tuto otázku shrnutím dnes již všeobecně známých poznatků o tom,

- jak radikálně se v průběhu vývoje kapitalismu změnila specifická povaha jeho **materiálně technické základny**,
- jaké změny tím byly vyvolány ve **společenské dělbě práce**
- jaké nové nároky tím vznikly na **organizaci společenské práce**
- jaké by z toho měly plynout úpravy **způsobu přisvojování a rozdělování** výsledků produkce (charakter vlastnictví, pro marxisty - výrobních vztahů).

Ve stručnosti při tom ukážeme **revoluční přínos kapitalismu** v historickém procesu postupného **osvobodování** člověka od závislosti nejen na nahodilostech přírody, ale i na jeho **podmanění** jinými členy svého živočišného druhu. Ukážeme ale také na **objektivně dané meze** tohoto přínosu, které kapitalismus nemůže překročit, má-li zůstat kapitalismem.

A) První revoluční přínos kapitalismu, v němž ale demokratická participace neměla místo

Materiálně technickou základnou vzniku a rozvoje kapitalismu, jak známo, byla mechanizovaná strojová velkovýroba, nazývaná **industrializací**. Tento druh techniky byl efektivně využitelný pouze s pomocí velkého množství pracovníků, do té doby ale osobně ujařmených feudál-

ním nevolnictvím nebo otrokářstvím. Tyto pracovníky bylo nutno osvobodit z onoho osobního ujařmení, aby mohli být k dispozici majitelům industriální techniky v rozrůstajících se továrnách. Prvním pozitivním revolučním přínosem kapitalismu v historickém procesu osvobozování člověka bylo proto **občanské zrovnoprávnění pracujících**. Tohoto cíle bylo dosaženo z části buržoazními revolucemi pod heslem „volnost – rovnost – bratrství“ a dalším postupným rozšiřováním občanské rovnoprávnosti (např. svobody pohybu, poskytnutím volebního práva atd.) dle míry rozvoje „industriální civilizace, vystavěné na principech liberální demokracie a tržního hospodářství“ (Pehe J.: Ztracení v provozu. Deník Referendum, 25. 10. 2011).

Materiální specifika industrializace současně stanovila tomuto stupni osvobození člověka i velmi výrazné omezení: aby „občanský“ osvobození pracovníci měli objektivní zájem o zaměstnání v industriálních továrnách, museli být ještě **osvobozeni od jakéhokoliv individuálního vlastnickví pracovních prostředků**. Rozvoj industriální civilizace proto od majitelů industriální techniky vyžadoval, aby individuální vlastníky pracovních prostředků průběžně vyvlastňovali buď násilím (v procesu původní akumulace, loupežemi, válkami) nebo v rámci tržní konkurence. Bez splnění této podmínky by se industriální civilizace nemohla vůbec rozvinout.

Využívání industriálních technologií vyvolalo do života také úplně nový, *do té doby neznámý způsob společenského rozdělení práce*, plynoucí z nových technologických možností. Jednotlivý pracovník už nemusel zvládat umění výroby celého výrobku. Stačilo, když se perfektně naučil obsluhovat jen jednu určitou operaci chodu strojů. Mnohonásobně se tím zvýšila produktivita práce. Pracovníkům, kteří se tak stali pouhými „přívěsky stroje“, tím ale bylo také **vyvlastněno tvůrčí jádro lidské práce**. Ta se přeměnila ve stereotypní obsluhu strojů, chrlících ve stále větším tempu stále více stereotypních výrobků. Z mnohostranné lidské práce byly milionům pracovníků ponechány jen ty nejjednodušší úkony, aby stačili u běžících pásů rychlému tempu strojů. **Práce přestala být pro tyto zaměstnance faktorem osobnostního rozvoje a začala fungovat jako faktor devastace jejich osobnosti**. Lidská práce pro ně degenerovala na pouhé zaměstnání.

Organizační a tvůrčí složky práce byly odděleny od práce bezprostředního výrobce užitných hodnot. Tyto části práce začali vykonávat buď samotní majitelé industriální techniky nebo jimi speciálně vyčleněný a školený personál. Výše uvedeným dvojím vyvlastněním ztratili bezprostřední výrobci zcela možnost rozhodovat o způsobu užití (např. o prodeji) vyrobených produktů i o způsobu rozdělení výsledků tohoto užití mezi účastníky výroby. **Začala éra kapitalistické akumulace**, vyžadující pod konkurenčním tlakem trhu **stále větší rozevírání majetkových nůzek mezi přímými výrobci užitných hodnot a majiteli kapitálu**. K prvnímu bodu svého zvratu dospěla na konci 19. a na začátku 20. století.

Rozbor výsledků prvních pokusů o „vyvlastnění vyvlastňovatelů“ pracujícím lidem (Pařížské komuny a Ruské revoluce) by si nepochybně zasloužil nejen samostatnou konferenci, ale i solidní výzkum. Tady se o něm zmiňují jen proto, abychom lépe pochopili **společenskou souvislost, v nichž se uvnitř kapitalismu zrodila myšlenka demokratické participace**: první světová válka, vznik SSSR, fašismu, druhá světová válka a vznik sovětského tábora – to byly tak varovné signály, které nemohli majitelé kapitálu ignorovat. *Vyhlášení participační strategie pro podnikatelskou sféru de Gaullem ve Štrasburku již v roce 1947 bylo logickým vyústěním úsilí*

zabránit ekonomickými prostředky masově se šířícím **požadavkům na majetkové vyrovnání s pracujícími** ve vyspělých zemích. **Rozvíjení „sociálního státu“ a demokratizace** společnosti se kapitálu vyplatila. Kapitalismus rychle nabral novou sílu k dalšímu kolu svého rozvoje.

B) Nová revoluční vlna kapitalistického rozvoje: široké uplatnění demokratické participace v občanském životě i ve výrobě

Obnova poválečné industriální základny s využitím nových technologických inovací objevených v průběhu války znamenala především nový nebyvalý růst produktivity práce. Na něm byl pak založen vznik **„států blahobytu“**: bezplatné lidové školství, zdravotní péče, dostupnost sociálních služeb, rozvoj vědy a výzkumu, spolu s „hrozbou sovětského bloku“, která omezovala jinak bezbřehou tendenci kapitálu k rozevírání nůžek sociálního rozvrstvení společnosti, to vše přivedlo novou revoluční vlnu kapitalistického rozvoje v podobě **vědecko-technické revoluce** v letech šedesátých. Její výsledky se pak od 70. let min. stol. (po velké energetické krizi) rychle **materializují do rozvoje kvalitativně nové, digitalizované materiálně technické základny společenské výroby**. Od té doby probíhá v nejvyspělejších zemích světa **masivní nahrazování mechanizované strojové velkovýroby** unifikovaných výrobků **digitalizovanou výrobou vysoce sofistikovaných individuálních produktů na zakázku**. (Reich, R. B.: V pasti úspěchu. Diagnóza kapitalismu 21. století. Praha, Prostor 2003.) Svůj industriální způsob reprodukce přesouvá kapitál do méně rozvinutých zemí s levnou pracovní silou. **Kapitalistické hospodářství se globalizuje** a na čas si ještě otevírá nová obydlí v 90. letech 20. stol. rozpadem sovětského bloku.

Avšak již po pouhých dvaceti letech dosažení vrcholu tohoto svého rozvoje **naráží hospodářství vyspělých zemí na zcela nové problémy**, které už nezvládá řešit ani lokálními válkami, ani úsilím o využití demokratické participace: nezvládnutelný růst nezaměstnanosti, surovinová a finanční závislost na industriálně se rozvíjejících zemích (typu BRIKS), urychlující se rozpad tzv. střední třídy, dosažení nové „nepřiměřenosti“ rozevření nůžek sociální diferenciace obyvatelstva, zánik státu „sociálního“ i státu „blahobytu“, rozpad jakýchkoliv mravních hodnot a pravidel lidského soužití – to vše staví vyspělé státy před problémy, **neřešitelné jejich dosavadním způsobem hospodaření, založeným na nutnosti růstu peněžního zisku**.

Pokud je ale objektivní příčinou těchto potíží přechod na novou, digitalizovanou materiálně technickou základnu, je nutno se jí vzdát, jak navrhují některé alternativy? Vráťme se opět k praxi ludditů, abychom zjistili, že návrat k barbarství nevede k řešení?

C) Digitalizovaná materiálně technická základna kapitalismu a jí vyvolané (kontra)revoluční změny ve společenské dělbě práce a v nárocích na potřeby její jiné společenské organizace

Použijme znovu metodologický postup analýzy vlivu povahy změn materiálně technické základny na změny ve společenské dělbě práce a na potřebu změn její organizace, a jaké z toho

plynou nároky na způsoby rozhodování o užití vyrobeného produktu i na způsoby přivlastňování výsledků tohoto užití.

Především je nutné zaregistrovat, že digitalizované výrobní prostředky již nezbytně nevyžadují ke svému efektivnímu využití vysokou koncentraci ani v jednom místě, ani v centrálně synchronizovaném čase. Tato produkční technika může být také víceúčelová, nesespecializovaná jen k vykonání jednoho typu operace, jak tomu bylo u mechanizovaných strojů. Výrobní proces i velmi komplikovaných výrobků lze nyní rozložit na místně i organizačně zcela samostatné výrobní celky a *zajišťovat si je „dodavatelským způsobem“*. Subdodavatelé přitom mohou být jak *menší firmy*, tak *jednotliví pracovníci (OSVČ)*, kteří pracují se svými vlastními pracovními prostředky. Tato technologická možnost je kapitálem pohotově využívána k přenesení mnoha podnikatelských rizik i nákladů na „subdodavatele“ a k rozšíření možností zvyšování svých zisků.

Organizační a vlastnické mechanismy, jejichž prostřednictvím vlastníci kapitálu využívají tuto technologickou **možnost nové společenské dělby práce k dalšímu rozevírání sociálních nůžek ve společnosti**, jsou známy. A nejsou předmětem těchto našich úvah.

Zde sledujeme jiný cíl: ***jaké objektivní možnosti poskytuje soudobý vývoj kapitalismu pro vznik své alternativy***. Proto se musíme blíže podívat na to, *zda výše uvedené změny ve společenské dělbě práce mohou vůbec nějak pozitivně prospět samotným pracovníkům*, bezprostředním výrobcům užitečných hodnot.

První nespornou výhodou pro pracovníky může být znovunabytí *samostatnosti v pracovním procesu*. Pracovníci přestávají být „přívěskem stroje“ a jsou nuceni *využívat tvůrčí složky práce*. Podle vlastního uvážení si mohou *lépe rozvrhnout svůj životní čas* a vyčlenit v něm jeho podíl pro výdělečnou činnost. *Nejsou většinou ani vázáni místem činnosti odběratelů svých výrobků*. Výběr pracovních nástrojů (a často i materiálu), je *pod jejich kontrolou*. Ve své práci si mohou kombinovat i *několik pracovních oborů i odběratelů*, dle potřeb poptávky po výsledcích své práce. Ta se znovu stává faktorem osobnostního rozvoje pracovníka. Souhrnně lze říci, že **digitalizovaný způsob výroby ze své materiální podstaty poskytuje nové možnosti k dosažení pokroku na cestě k dalšímu osvobození člověka a k jeho zrovnoprávnění**. Výše uvedené, v kapitalismu neřešitelné problémy nejsou vyvolány samotnou povahou digitalizace výroby, tím, že usnadňuje lidem práci a činí ji nebývale produktivní. Tyto problémy vznikají proto, že soukromokapitalistický **způsob přivlastňování** vyrobené produkce, **zacílený na dosahování a růst peněžního zisku**, nedovoluje změnit **společenskou organizaci technologicky nově rozdělené práce v souladu s potřebami širokých vrstev obyvatelstva**, masově zbavovaného možnosti žít se vlastní prací po zániku industriálního způsobu výroby a dále vyvlastňovaného novými, vysoce sofistikovanými metodami (včetně využívání státních rozpočtů).

Naplňují se tak vědecké Marxovy závěry, když konstatoval, že vznik **kapitalistického soukromého vlastnictví byl první negací individuálního vlastnictví, založeného na vlastní práci**, zatímco na jeho konci se „**znovu vytváří individuální vlastnictví, ale na základě vymožeností kapitalistické éry**“, kdy vznikají materiální podmínky pro „**kooperaci svobodných pracovníků a jejich pospolnou držbu půdy a jimi vyrobené výrobní prostředky**“ . (Marx K.: Kapitál I. Praha, SNPL 1953, s. 804)

Tak jako kdysi rozvojem prvobytně pospolné společnosti byla vytvořena materiálně technická základna otrokářství, které zase svým rozvojem připravilo materiálně technické podmínky pro feudální způsob výroby, a ten zase uchystal materiální základnu pro vznik řemeslných dílen, z nichž se vyvinuly první kapitalistické manufaktury, tak v současnosti jsme svědky **vznikání materiálně technického základu a jím dané společenské dělby práce pro vznik nové, post-industriální civilizace.**

Avšak stejně tak jako v předchozích historických obdobích, samotný vznik nové materiálně technické základny **ještě neznamená reálné dosažení nového stupně osvobození bezprostředních výrobců.** I v kapitalistických hospodářstvích pracovali otroci a feudálové vlastnili manufaktury i se svými nevolníky. Také v současnosti pracovníci, osvobození digitalizovanou technikou od stereotypní práce či od „vojenského režimu“ industrializované výroby, zůstávají nadále v područí majitelů velkých kapitalistických podniků, vzniklých vyvlastněním značné části výsledků práce dřívějších námezdních pracovníků, dnes prohlubovaném ještě sofistikovanějšími metodami vyvlastňování, v současné době už nejen vlastních zaměstnanců a „subdodavatelů“, ale i všech občanů mimoprodukční sféry, včetně důchodců a nemocných.

Rozevírání majetkových nůzek mezi majiteli kapitálu a ostatním obyvatelstvem opět dosahuje svého maxima a jeho rozsah je ještě obudnější než před první světovou válkou. Předmětem kapitálové privatizace (tj. kapitálového přivlastnění) se už stala na Zemi veškerá půda, voda, přírodní a duchovní zdroje (vč. mnohých náboženství), veškeré naakumulované společenské úspory práce minulé. V důsledku honby za ziskem začíná devastace přírody i lidstva dosahovat nevratných mezí. Naplňují se předpovědi sociologů z konce 20. století, kteří upozorňovali na to, že **s nástupem digitalizované technologie se stanou 2/3 obyvatelstva nadbytečnými.**

Někdejší rozpor mezi starými industriálními výrobními silami a úsilím vybudovat na jejich základě socialismus nutně *vedl k omezování osobní svobody* občanů místo jejího rozvoje. Nynější **rozpor mezi novou digitální technologickou základnou a starými kapitalistickými vztahy se projevuje devastací přírody a směřuje k likvidaci nadbytečného obyvatelstva,** pro které nebude ani dostatek placeného zaměstnání, ani dost vody, chleba či vzduchu či jiných zdrojů k životu na vypleněné Zemi. A je lhostejno, zda tato likvidace obyvatelstva bude uskutečňována postupným omezováním lékařské péče, prostředků na bydlení či na obživu, vyvoláváním válek a sociálních nepokojů, nebo zda se budou opět budovat plynové komory. Povaha monopolu kapitalistického přivlastňování jiné řešení neumožňuje. Charitativní činností bohatých vůči dvěma třetinám lidstva se problém řešit nedá, jak ukazuje dlouhodobá praxe „pomoci rozvojovým zemím“ či zánik „sociálního státu“.

D) Hledání cílů alternativních hnutí

a) V úvodu tohoto příspěvku jsme konstatovali, že většina dosud nabízených alternativ je vypracovávána spíše jako „zbožná přání“ svých autorů. Jejich bližším rozbořením se dá proto snadno zjistit, že jsou koncipovány jako *návrhy k prosazení „shora“* nějakou organizací,

hnutím, církví či osvícenými subjekty, které svou organizační nebo výchovnou činností v navrhovaném směru dosáhnou potřebných společenských úprav a změn. Kromě historicky dost nešťastného pokusu o vybudování „beztřídní společnosti“ v jedné, byť velké, ale industriálně velmi zaostalé zemi patří do alternativ navrhovaných „shora“ také takové počiny, jakými jsou např. návrhy na změny *uvnitř kapitalistického systému* v oblasti daňové a peněžní soustavy, zavádění lokálních měn, rozvíjení místních hospodářských aktivit a městských komunit (paradoxně nazývaných alternativami zdola), prosazování participativní demokracie hospodářské i politické, prosazování přímé demokracie, posílení mravní výchovy obyvatelstva, organizování družstevních podniků atp.

Je třeba říci, že **všechny tyto alternativy jsou společensky užitečné** proto, že pomáhají nezaměstnaným i novodobým vlastníkům individuálních pracovních prostředků **získávat potřebné zkušenosti jak pro samostatné hospodaření, tak ve vztazích vzájemného sdružování** na cestě k dosažení své hospodářské nezávislosti, aby byli po jejím dosažení schopní nově si zorganizovat svou společnost. **Avšak žádná z uvedených alternativ nemůže sama o sobě vést k cíli**, jak dokládá historický vývoj. Tyto iniciativy se buď rozplynou pod náporu tlaku velkého kapitálu (případ lokálních měn až po sociální stát), nebo se do podniků kapitalistického typu přetransformují (Raiffeisenbank, Mondragonská družstevní korporace) anebo pro jejich úspěšnou a funkční existenci chybí objektivní podmínky (SSSR).

b) Kromě výše uvedených alternativ „shora“ bychom neměli přehlížet ani ty myšlenkové proudy, které se domnívají, že *kapitalismus alternativu nemá*, ale požadují, aby byl vylepšen obnovením morálky, návratem k půdě a k domovu. Na první pohled se takové návrhy mohou jevit jako naivní. Ale zadumejme se nad slovy jednoho z takových „konzervativců“ z „protimarkistického tábora“:

„Podmínkou demokracie je především nezávislost a pluralitní rovnováha. ... Podmínkou je, že lidé musí pracovat. Bez práce nejsou koláče, práce šlechtí člověka, práce stvořila člověka, bez práce člověk rychle degeneruje atd. Bez práce není morálka a bez morálky není demokracie. Nezávislost musí být daná prací. Musí být místní trh. ...Většina nejpotřebnějších věcí, hlavně objemově a váhově velkých, by se měla vyrábět v místě, především v družstevních podnicích, v síti malých podnikatelů, kteří mají rozdělenou výrobu a každý vyrábí něco, co se potom montuje... Závislost na světovém trhu by se měla snížit...“ (Podracký V: Nadčasový humanismus, aneb byli jsme a budem. Krásná Lípa, Marek Belza 2010.)

Zdá se, že **volání po tom, aby bylo všem lidem umožněno žít se vlastní prací** a nikoli parazitovat na milodarech sociálního státu či charity, **začíná být všeobecné**. Mohlo by *sjednocovat humánně zaměřená alternativní hnutí „zleva i zprava“*. Ukázali jsme si, že materiálně technické podmínky pro realizaci takového požadavku byly již kapitalismem vytvořeny. Realizace tohoto požadavku ale naráží na tvrdou *bariéru zájmů monopolních vlastníků*, kteří lpí na své moci a své nadvládě nad osudy lidstva se nevzdávají.

Nemenší bariérou prosazení požadavku umožnit všem lidem na Zemi žít se vlastní prací jsou ale také *myšlenkové stereotypy levicových intelektuálů a politiků*, zafixované z industriální éry. Na rozdíl od kapitalistických podnikatelů, pozornosti vůdčích osobností levice uniká,

že v **historickém vývojovém procesu již vzniká alternativa kapitalismu zdola**, že vyrůstá z kvalitativně nové materiálně technické základny digitalizovaných technologií a jimi podmíněného jiného způsobu práce, jejího společenského rozdělení a organizace; **alternativa, která nejen umožňuje, ale dnes už si také vynucuje jiný než kapitalistický způsob присвоjování výsledků práce a jejich rozdělování** mezi členy společnosti. Současná krize industriální civilizace je projevem „klubání se“ této alternativy.

Levicoví intelektuálové a politici jsou ale zatím uvízlí v obzorech industriální civilizace:

- Z nich pro porozumění budoucímu vývoji je nejnebezpečnější domněnka, že *zespolečenštění výrobních prostředků* se může uskutečnit pouze *zestátněním*. Pod vlivem sovětské alternativy se zcela zapomnělo na fakt, že státní vlastnictví je jen jednou z vrcholových forem vlastnictví soukromého, překonané dnes už vlastnictvím soukromých globálních korporací.
- Pod vlivem staletí trvajícího vyvlastňování pracovníků kapitálem (v procesu původní akumulace, loupežemi, válkami i „neviditelnou rukou trhu“) a využívání velkovýrobních industriálních technologií se zcela zapomnělo na *význam individuálního vlastnictví pracovních prostředků* pro reálnou emancipaci lidských individuí, takže ještě i v dnešní době dávají levicoví politici ve svých programech snižování nezaměstnanosti přednost industriálním montovným a balírnám nadnárodních společností všeho druhu před legislativním uvolňováním cest pro rozvoj demokratické ekonomiky.
- Pod vlivem staletí trvajícího procesu privatizace půdy, nerostného bohatství, vody, akumulované minulé práce a dnes už i kultury (brzy snad už i vzduchu) i duchovních hodnot se zapomnělo, že *tyto „statky“ se ze své povahy nemohou uzurpovat soukromým vlastněním*, aniž by to ohrozilo lidstvo jako celek, včetně uzurpátorů samotných.

c) Za zbytečné (a i nebezpečné) považují pokusy o umělé vymezování „kvalitativně nového subjektu dějin“, jako se o to pokusili kdysi v dobré víře ruští bolševíci, když pro společensky efektivní fungování takového subjektu neexistovali materiální podmínky. On se ten nový dějinný subjekt ve vyspělých zemích už hlásí o slovo sám pod heslem „My jsme 99 %“. Jako naléhavý úkol osvícených myslitelů a politiků se mi v současnosti jeví spíše formulování takových požadavků silícího lidového hnutí, jejichž splnění by vedlo k dalšímu stupni občanských svobod. Za takové považují zejména **požadavky**:

- **na restituci majetku pracujících občanů**, jimž musí být *navráceno* kapitálem jim *odcizené individuální vlastnictví pracovních prostředků*, plynoucí z jejich vlastní práce a znemožňované dosud kapitalistickými privatizačními procesy
- **na demonopolizaci vlastnění půdy, vody a dalšího přírodního bohatství**, jakož i *na akumulovaných společenských úspor* výsledků práce minulých generací, prezentovaných trvalejšími materiálními i duchovními statky
- **na navrácení penězům jejich původní informativní funkce** míry společenské hodnoty produktů lidské práce.

Nejdřív je třeba „vytáhnout špunt z vany“ (dle známého vtipu o lžici, hrníčku a kbelíku, nabízených adeptům psychiatrických ústavů pro vylití vody z ní), aby si lidé mohli svobodně a smysluplně zorganizovat *svůj život podle svých představ, na svém území, kde žijí, a v souladu s přírodou*.

Industriální civilizace, vystavěná na principech liberální demokracie a tržního hospodářství zaniká. Na tom nic nemění ani skutečnost, že se poslední záchvěvy jejího rozvíjení stěhují do zemí typu BRICS (nebo v podobě montoven a balíren všeho druhu do ČR). Zásadní alternativy jsou před námi pouze dvě: buď necháme s pomocí digitalizovaných technologií obyvatelstvo stále více zotročovat a jeho „přebytek“ vyvražďovat v zájmu dalšího růstu kapitálových zisků, nebo **uvolníme cestu k přirozenému pokračování vývoje lidské společnosti směrem k rozvoji nové, digitalizované civilizace, vystavěné na solidární demokracii svobodných individuí, jejichž postavení ve společnosti bude dáno užitečností výsledků jejich vlastní práce pro ostatní členy společnosti.**

A než současná lidová hnutí dospějí k vytyčení požadavku majetkové restituce pro pracující a než tato hnutí vygenerují politický subjekt, který by se nebál prosadit legislativní podmínky pro jeho uskutečnění, musíme dál usilovat o zlidštění současné podoby kapitalismu s pomocí různých alternativ *demokratické participace jako užitečného nástroje* školení občanů pro jejich budoucí život ve společnosti rovných příležitostí.

Borkovice 28. 10. 2011

V předvečer nových revolucí

Michael Hauser (Socialistický kruh)

Otázka je jednoduchá: „Proč nás čeká revoluce?“ Toto slovo mělo dlouho krajně neurčitý význam – jaká revoluce, kdy a proč? Nikdo si pod tím nic nepředstavil, jenom nejasný pojem z jiného světa. Revoluce působila jako abstraktní možnost, která leží za naším obzorem. Francouzský marxista Louis Althusser na konci života ztratil naději, že existující komunistické strany dokážou změnit systém, kapitalistický nebo reálsocialistický. Svůj životopis však pojmenoval „Budoucnost je dlouhá“. Svobodná a spravedlivá společnost není na obzoru, a přesto není vše rozhodnuto navždy. Budoucnost je dlouhá a nikdo neví, co přijde během příštích sto, dvě stě let.

Je dnes revoluce opravdu tak vzdálená a nepředstavitelná? Jak vznikají revoluce? Velkým omylem je představa, že revoluce má charakter svobodné volby. Stojíme na křižovatce a před námi je několik cest s ukazateli. Na jednom je nápis „Beze změny“, na druhém „Mírná změna“, na dalším „Velká změna“. Posadíme se a začneme diskutovat, kam se vydáme. Probíráme jednotlivé cesty, jejich obtížnost a délku, jejich cíl. Pak hlasujeme a jdeme cestou, která je podle nás nejlepší.

Jenže revoluce vznikají tak, že se všechno zauzlí. Kdysi volná síť společenských vztahů ztuhne a téměř neprodyšně se uzavře. Už to není jako u nás v devadesátých letech, kdy se sociální systém otevřel a objevily se výtahy do vyšších společenských pater. Kdo měl určitou kvalifikaci nebo aspoň průbojnost, mohl přes noc vystoupat o několik pater nahoru.

Ale je tu další věc. Chris Hedges, jeden z těch, kteří popisují neutěšený stav věcí ve Spojených státech, nastoluje v článku „Tak vypadá revoluce“ <http://www.blisty.cz/art/61031.html>) otázku, zdali to dnes nepřipomíná klasickou předrevoluční situaci. Odvolává se na historika Crane Brintona, jenž ve své knize „Anatomie revoluce“ píše o tom, jaké jsou její rysy. Je to především skutečnost, že společnost se štěpí na dva neúměrně velké bloky. Na jedné straně ztenčující se a zároveň bohatnoucí elita, na druhé všichni ostatní. Ti si připadají jako v pasti. Nevěří tomu, že vládnoucí moc se dokáže vypořádat s hromadícími se problémy. Pak nastává první konfrontace. Nespokojená většina klade požadavky, které vládnoucí moc nemůže splnit, protože by musela zasáhnout do systému. Mocenská elita se pak snaží potlačit nepokoje represí, jak to bylo při okupování Wall Streetu. Při takovém počínání přibývá populárních osobností, politologů, teoretiků, kteří přestanou obhajovat daný stav věcí a stávají se jeho kritiky.

Z toho lze vyvodit, že vládnoucí moc dnes ztrácí legitimitu na všech rovinách. Většina společnosti už nežije bezproblémovým konzumním životem, nýbrž v ekonomickém nouzovém stavu. Hroutí se to, čemu Marcuse říkal represivní konzumerismus: masově se rozšíří konzumní způsob života a existující moc nepotřebuje nějakou další legitimizaci, stačí konzum samotný.

Vládnoucí moc ztrácí legitimitu i na rovině společenského diskursu. Obhájci daného stavu věcí to mají stále obtížnější. Jak obhajovat to, o čem všichni vědí, že to nefunguje? Jakou strategii mají použít? Jedinou účinnou strategií, kterou lze ještě uplatnit, je strategie zástupných problémů. Je zapotřebí vyrobiť umělého nepřítel, na kterého se nasměřuje lidový hněv, na Romy, přistěhovalce, bezdomovce. Tato strategie však pravděpodobně nebude dlouhodobě účinná. Když ji uplatnili nacisté nebo fašisté, budovali zároveň sociální stát pro většinu (vytvářením pracovních míst, dostupného bydlení, systému sociálních dávek).

To se dnes neděje a v tom je jistá naděje. Rasismus a xenofobie sice účinkují jako zástupný problém, ale vznikne z toho obdoba fašistické společnosti? V dobách fašismu a nacismu byl kapitalismus v jiném stavu než dnes. Měl potřebu sociálního státu, v němž stát vytvoří podmínky pro akumulaci kapitálu (pro tzv. produktivní investice). To umožnilo provádět sociální politiku vůči árijskému obyvatelstvu, sociální stát pro Árijce, národní socialismus. Fašismus a nacismus lze vyjádřit tak, že to je vyloučení určité části společnosti plus sociální stát pro začlenění.

Pro dnešní kapitalismus je však sociální stát na překážku, potřebuje ho zrušit, aby se zvýšila míra zisku. Ani neofašistická vláda jej nevytvoří, neboť by se musela konfrontovat se samotným kapitalismem. Tím pádem by tu byl rasismus a sociální vylučování bez sociálního státu pro začlenění. Většina by nadále žila v neutěšených podmínkách a projevovala svou nespokojenost. Rasismus jako zástupný problém nebude působit natrvalo. Po určité době si snad i rasisté uvědomí, že samotný rasismus a sociální vylučování nezlepšuje jejich životní podmínky. Rasismus se totiž neprováže s národnostním sociálním státem. Vypadá to tak, že rasismus je pouze první reakce na současnou situaci, reakce, která nejspíš zeslábně. V dnešních hnutích odporu, jako je „Okupuj Wall Street“, se neobjevuje.

Past, do které se současný řád dostal, tkví v tom, že tento řád ztrácí legitimitu, ale nemůže ji obnovit bez opuštění neoliberalismu a návratu k sociálnímu státu. Návrat sociálního státu je však zablokovan globálním kapitalismem, v němž vládne finanční kapitál.

Tak nastává to, čím začínaly klasické revoluce. Vzájemně odlišné třídy a společenské vrstvy pomalu dospívají k vědomí, že mají společný zájem, a vytvářejí jedno společenské tělo, jak tomu bylo ve Francouzské revoluci nebo v řetězu evropských revolucí roku 1848. Nesměřuje tudíž dnešní nespokojenost a odpor k něčemu podobnému, jako byla celoevropská revoluční vlna roku 1848? (Revoluční vlna roku 1968 se týkala pouze některých vrstev, studentů, intelektuálů, umělců, části pracující třídy.)

Až to jednou přijde, možná se znovu zhmotní duch revoluce roku 1848, jak o něm psal Richard Wagner:

„Vzhůru! Krácejte v mých stopách v pestré směsici, neboť neuznávám žádné rozdíly mezi těmi, kteří mě následují. Od nynějška jsou jen dva národy: ten, který mě následuje, a ten, který se mi staví na odpor. První národ vedu ke štěstí, druhému se nenávratně vzdaluji, neboť já jsem Revoluce, jsem věčně tvořící život, jsem jediný bůh, kterého znají všechny bytosti, který objímá, oživuje a naplňuje štěstím vše, co je.“

Mír na počátku civilizace

Tomáš Tožička

Státem uznávaná a vyučovaná historie je psána především tak, aby její interpretace vyhovovala podpoře současných mocenských struktur. Proto není divu, že do začátku civilizace klade boj a násilí, i když fakta mluví jinak.

Historie je nádherná, ale dovede být i lstivá a záluďná. Hlavní dějinné proudy jsou samozřejmě zachyceny a vykládány vítězi. Historie je psána především tak, aby vytvářela interpretační základ pro potřeby současnosti.

A tak je to i s pohledem na násilí v lidských dějinách. Dětem se již od malička dostává informací, že na začátku lidského vývoje stálo násilí a zločin. Konečně i v křesťanství vidí některé proudy člověka jako od přírody špatného a jako důkaz používají biblická vyprávění o prvotním hříchu, vyhnání z ráje a kainovské bratrovraždě.

V posledních dekádách se však pohled na lidskou prehistorii mění. Ukazuje se, že prostý popis člověka jakožto násilníka není tak jednoduché odůvodnit. Archeologické vykopávky posledních let ukazují, že mnoho civilizací bylo naopak mírových, že společnosti vedli společně muži a ženy, nebo že dokonce ženy hrály důležitější roli.

Nejde o to, že bychom měli přijmout nějaký nový jednotící výklad starých kultur a vzniku moderních civilizací. Je ovšem dobré zamyslet se nad těmito objevy a přehodnotit náš postoj nejen k historii, ale především k současnosti. Neboť jak říká profesor Tim Jackson: „Na piedestal vůdců přírody nás přivedla schopnost efektivně kooperovat.“

Říci, že u zrodu civilizovaného člověka nestálo násilí a hromadění majetku, ale naopak spolupráce a rovnostářství, vypadá v Čechách jako bolševická propaganda. Protože tou správnou vírou je individualismus, sobectví a obohacení na úkor druhých. A i když v přírodě už sám mnohobuněčný organismus ukazuje, že silou je právě spolupráce, historiografie po staletí vzdvihovala nad sílu společností a spolupráce sílu individua a násilného ovládnutí.

I když mnozí historici a archeologové poukazovali již dlouho na rovnostářství a nenásilnost prehistorických kultur, byly tyto hlasy marginalizovány.

K zásadní změně došlo v šedesátých letech, kdy archeolog James Mellaart v oblasti turecké Anatólie započal vykopávky neolitického osídlení – Catalhöyük. Osídlení, které můžeme s klidem nazvat městem, pochází z doby mezi osmým a pátým tisíciletím před naším letopočtem a žilo v něm cca sedm tisíc lidí.

Mellaart přišel na základě vykopávek s teorií, že se jednalo o matriarchální společenství, které uctívalo mateřskou bohyni – bohyni matku. Ian Hodder, který vede nové vykopávky

v Catalhöyük, Mellaartovu interpretaci částečně zpochybňuje. Tehdejší společnost nevidí jako matriarchální, ale rovnostářskou a důkazy pro kult bohyně matky se mu zdají slabé.

Nicméně i v jiných neolitických oblastech došli archeologové k podobným závěrům jako John Mellaart. Megalitické civilizace na Maltě či Krétě jsou také posuzovány jako rovnostářské – v jednotlivých hrobech a obydlích nejsou patrné majetkové rozdíly. I zde výzkumníci dokazují, že společenství uctívala bohyni matku.

Ke stejnému názoru se pak hlásí mnoho dalších vědců, například feministická archeoložka Marija Gimbutasová a antropoložka Ruth Tringhamová, která z feministické archeologie vychází.

Široké popularizace se těmto myšlenkám dostalo také díky popularizačním dílům. Robert Graves ve svých Starořeckých mýtech poukazuje na jejich matrifokální kořeny, které novější mýty přepisovaly, a důležitost bohyně matky. Z jeho tezí pak vychází i spisovatelka Mary Renaultová, která je dále rozvíjí především ve svých románech o Théseovi.

Hlavním popularizačním dílem se však stala kniha Riane Eislerové Kalich a dýka. Eislerová zde upozorňuje nejen na vykopávky prokazující neolitické nenásilné soužití, ale i na mýty s tím spjaté. Biblická legenda o vyhánění z ráje mluví o místě plném pokoje a míru, který předcházal věku mužské nadvlády; stejně jako čínský mýtus Tao The Ching popisuje idylický stav, kdy ženský princip nebyl ovládán mužským a matky byly oslavovány.

Zajímavý je také její výklad vzniku pojmu matriarchát. Když v devatenáctém století vědci přišli na to, že existovala a existují společenství, která nejsou vedena dominantními muži, nazvali je matriarchálními – jako opak patriarchátu. Podle nich byla prostě jedna dominance nahrazena druhou. To koneckonců známe i z mýtů o dívčích válkách či Amazonkách, s nimiž se můžeme setkat na všech kontinentech a které jsou sebestpotvrzovacími mýty vznikajícími jako zdůvodnění pro potlačování rovnostářských civilizací s dominantními mateřskými božstvy. Taková představa matriarchátu však neodpovídá realitě. Tyto tzv. matriarchální společnosti se totiž nevyznačovaly dominancí žen, ale rovným postavením obou pohlaví. Opakem patriarchátu tedy není matriarchát, ale společenství.

Pokus o vysvětlení konce tohoto rovnostářského společenství, které můžeme nazvat podle Eislerové gylanickým (vládou žen a mužů), nebo matrifokálním – zdůrazňujícím roli ženy-matky, poskytl James DeMeo ve své knize Saharasia. Hlavním hybným momentem jsou dle něj klimatické změny, ke kterým došlo mezi 5 000–4 000 lety před Kristem. S tím je spojen úbytek půdy a nastávají pohyby kmenů, které se snaží dobýt zbyvajících úrodná území.

S tímto příchodem kočovníků vidí spojený nárůst válečnické kultury, mužské dominance, otroctví a akumulace majetku, násilí na dětech a ženách v domácnosti. Pod těmito nájezdy mizí pokojná a prosperující společenství a násilnická a hierarchická dominance se stává hlavním znakem civilizace, která devastuje vše, co neodpovídá jejímu modelu zřízení a vlády.

Samozřejmě ne všichni souhlasí s těmito názory a především v posledních letech se množí práce, které se snaží dokázat, že války a násilí tu byly vždy a jsou skutečně součástí lidského

bytí. Nejznámějším dílem je kniha *Války před civilizací*, kterou napsal Lawrence Keeley. Na prehistorických vykopávkách a nálezích se snaží dokázat, že válečné struktury tu byly již v době neolitu a ještě dříve.

Dokazuje to především na opevněních, kterými měla být pravěká sídla obehnaná. Nejstarším opevněným městem, které známe, je Jericho. Ovšem i tady se ukazuje na spor archeologů, že není zcela jasné, k jakým účelům mělo opevnění sloužit. Zda se jednalo skutečně o obranu proti nájezdům nebo jen o ohrazení pozemků města jako ochrana domácího zvířectva a proti divoké zvěři. U Catalhöyüku se žádné relevantní opevnění nenašlo a u jiných prehistorických sídel v Evropě jsou i vědci stojící mimo tento spor na rozpacích, zda se skutečně jednalo o obranné valy nebo jen vymezení osídlení a součást terénních úprav.

Zajímavý spor se vede o interpretaci jeskynních maleb především z Iberského poloostrova. Skupiny lidí s luky jsou zde interpretovány buď jako záznam bitvy nebo jako obraz loveckého kultického tance.

Situaci nepomáhá definitivně vyřešit ani etnografie. I zde nalézáme primitivní společenství žijící patriarchálním hierarchickým způsobem. I tady je však možno hledat vysvětlení v expanzivní kultuře těchto společenství, která nedokáží udržetelně žít ve svém prostředí a jsou závislá na expanzi. Důstojný život malé části je tak závislý na útlaku a vykořisťování zbytku. Naopak i tam, kde je život skutečně složitý, ale lidé se naučili i v těžkých podmínkách přežít, nalézáme matrilineární společenství, jako například Tuaregy.

I když je zřejmé, že definitivního poznání kultury doby kamenné se nedočkáme, ukazuje se, že mnohem více než na násilí a dobývání jsou základy lidské civilizace postaveny na více méně pokojném soužití, spolupráci a rovném přístupu ke zdrojům. Neolitická revoluce přinesla základní obrat ve vývoji lidstva. Základy zemědělství, pěstování domácích zvířat, osídlení, zpracování látek a mnoha dalšího. A archeologie nám ukazuje, že se tak dělo spíše v míru.

Naproti tomu nás historie učí, že každá válka znamená ekonomický propad. Ten však znamená již příprava na ni, která váže obrovské lidské i materiální kapacity, které by mohly být využity k obecnému prospěchu.

Úvodem do historického pohledu na válečnictví a mírové společnosti jsem nechtěl říci, že svět byl kdysi dávno mnohem lepší. Chtěl jsem ukázat především na to, že válečnická historiografie, která do počátků lidstva klade boj a válku, je jen a jen jedním z konceptů. Samozřejmě je to koncept, který se hodí vládnoucím vrstvám prezentujícím boj, konkurenci, soupeření jako nezbytný předpoklad rozvoje. Evidentně je ale stejně možný koncept, který by nás i naše děti učil, že za naším rozvojem stojí především spolupráce, solidarita a hledání společného dobra.

Pacifismus

Petr Macek

Pacifismus (z lat. *pacem facere*, učinit mír) je postoj, který odmítá válku a násilí. Zahrnuje celé spektrum důrazů, včetně přesvědčení o možnosti mírumilovného řešení mezinárodních sporů za každých podmínek a okolností, vystupování proti jakékoliv válce, odporu ke každé organizaci společnosti, která znamená užití síly, a zamítnutí užití fyzického násilí při sledování politických nebo ekonomických cílů. Někdy znamená odmítnutí násilí - vyjma případů, kdy je to pro dosažení míru bezpodmínečně nutné, jindy odpor k násilí za všech okolností, tedy i při sebeobraně či obraně druhých.

Pacifismus může vycházet z přesvědčení nebo z pragmatismu. Hlavním argumentem pacifistů z přesvědčení je, že válka a násilí jsou nemorální. Pohnutkou k tomuto postoji může být náboženská víra nebo humanistické cítění. Pragmatický pacifismus se naproti tomu neodvolává na absolutní principy, ale jednoduše předpokládá, že k řešení sporů existují lepší a jednodušší cesty, než jsou války, nebo že cena zaplacená za vedení války bude vždy vyšší než její případné přínosy. Někteří pacifisté hlásají nenásilí v přesvědčení, že nenásilné jednání je jednak morálně hodnotnější, jednak pragmaticky účinnější. Někteří propagují různé formy symbolického odporu. Pacifisté zpravidla přijímají osobní odpovědnost za své postoje a podrobují se zatčení a soudnímu procesu jako příležitostí k propagaci svého odporu k válce a dalším formám násilí. Mnozí nejsou absolutními pacifisty a neodmítají například ozbrojenou policejní ochranu svých akcí. Někteří hlásají princip „neagresivity“, který zamítá vyvolání násilí, ale povoluje použití násilí při sebeobraně či „delegované“ obraně.

Spravedlivá válka?

Absolutní pacifisté byli i v rámci mírových hnutí zpravidla menšinou. Většina těch, kdo usilovali o mír, byla ochotna připustit omezené užití síly k sebeobraně nebo k prosazení spravedlnosti a ochraně nevinných. Hlásili se tak k doktríně „spravedlivé války“, stanovující podmínky, za nichž lze ozbrojený konflikt připustit. Byli přesvědčeni, že poctivá a důsledná aplikace těchto podmínek by většinu ozbrojených konfliktů, o nichž politici tvrdí, že jsou nezbytné, vyloučila a z války by učinila něco velmi nepravděpodobného. Vzhledem k tomu, že mluvení o „spravedlivé válce“ bývalo politiky často zneužito k ospravedlnění agrese nebo násilí, které své oběti už nerozlišuje, je tento termín přijímán pacifisty s nedůvěrou. Někteří pacifisté by mohli tolerovat užití násilí, které by mělo parametry „policejní akce“ – bylo by pro záchranu obětí něčím zvučným a nevyhnutelným, přísně cílené a řízené náležitou autoritou v rámci zákona nebo mezinárodních smluv. Je obrovský rozdíl mezi jednostrannou, nevyprovokovanou vojenskou agresí a mnohostrannou mírovou operací na ochranu civilního obyvatelstva. Požadavek spravedlnosti či práva někdy omezenou policejní moc vyžaduje. Někdy se mluví o „spravedlivé policejní akci“. Energické multilaterální policejní úsilí vede

k zadržení pachatelů a k prevenci příštích útoků. Legálně založená policejní akce je z principu vždy rezervovanější než vojenský úder a protože minimalizuje možné reakce, je i politicky účinnější. Někteří míroví aktivisté připouštěli útoky proti hnutí Al-Kaida jako ospravedlněnou sebeobranu, ale proti úplné militarizaci boje proti terorismu mnozí varovali. Po 11. září 2001 volali po protiteroristické strategii založené na společném vynucení zákonnosti namísto jednostranné války. Kombinace pacifismu a zájmu o obranu obětí násilí či agrese umožňuje širší a bohatší reflexi mírových tradic a hnutí, lépe odrážející myšlení těch, kdo se pokládají za jejich součást. Jde o pozice, které filosofii nenásilí rozšiřují, ale v jejím jádru jí neodporují.

Dějiny pacifismu

Pacifistický postoj má v dějinách i v literatuře dlouhou tradici. V rámci našeho kulturního prostoru vycházejí stoupenci pacifismu zpravidla z křesťanství, resp. Nového zákona, kde Ježíš Nazaretský učí v tzv. „kázání na hoře“ lásce k nepřítelům: „Kdo tě udeří do pravé tváře, nastav mu i druhou; a tomu, kdo by se chtěl s tebou soudit o košili, nech i svůj plášť“ (Evangelium podle Matouše 5,39n). „Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují“ (tamtéž 5,44). „Dobře číňte těm, kteří vás nenávidí. Žehnejte těm, kteří vás proklínají“ (Evangelium podle Lukáše 6,27n). Ježíš novozákonních evangelií se dobrovolně podrobuje těm, kteří mají v úmyslu ho zabít, a svým učedníkům zakazuje, aby ho bránili. Zde všude Žid Ježíš, pokládaný křesťany za zaslíbeného „Vládce pokoje“, navazuje na starozákonní přikázání „Nezabíješ!“ a na víze násilného prosazení Boží vůle. Hebrejský pojem „šalom“ (mír, pokoj) zahrnuje podmínky a hodnoty, které jsou nezbytné pro předcházení válce, včetně sociální spravedlnosti, seburčení, ekonomického blaha a odmítnutí násilných prostředků k řešení konfliktů. Vzhledem k tomu, že náš kulturní prostor zažívá velký nástup islámu, je třeba připomenout, že šalom (salaam) zná v tomto smyslu i islám. Ostatně i džihád je původně duchovním pokynem k osobnímu zápasu se zlem a hříchem. Boj proti útlaku a tyranii je až jeho sekundární konotací, kterou islámský náboženský extremismus zneužívá. Základním principem i zde zůstává, že náboženství nelze vynutit: „Nebudiz žádného donucování v náboženství“ (Korán, súra 2,256).

První křesťané pokládali Ježíšovy výroky za nekompromisní příkazy k lásce a za záповěď války. Odmítali nosit zbraň a vykonávat vojenskou službu i za cenu mučednické smrti. Neexistují doklady o vojenské službě křesťanů před rokem 170–180. Před konstantinským obratem (uznáním křesťanství v římské říši) byla i vojenská přísaha věrnosti císaři pokládána za formu modlářství. Po tomto obratu a po etablování křesťanství jako státního náboženství pacifismus ustoupil a církev přijala službu v armádě jako občanskou povinnost. I když v oficiálním křesťanství byl pacifismus nahrazen konceptem spravedlivé války, tradice pacifismu úplně nezánikly, zachovaly se v menšinových komunitách, jakými byli valdenští, radikální husité jako Chelčičky, čeští bratři. Protestantská reformace v 16. století přivedla vznik nových křesťanských komunit (v sociologickém žargonu „sekt“), včetně historických mírových spolitostí, především kvakerů, hutteritů, mennonitů či tzv. „bratrské církve“. Kvakeri jednali tradičně mírumilovně i s indiány, a Pensylvánie, kde měli kvakeri většinu, byla v letech 1681–

1756 v podstatě neozbrojená a po celou tu dobu prakticky nezažila žádná válečná střetnutí. Tyto komunity vesměs navazovaly na švýcarské anabaptisty, kteří programově zamítli násilí jako hřích a vojenskou službu a účast ve válce zásadně odmítali. Humanista Desiderius Erasmus, který anabaptisty ovlivnil, patřil k nejvyhlášenějším pacifistům renesance. Od 16. do 18. století se pak vyskytla řada myslitelů, kteří poukazovali na společenskou zhoubnost militarismu a zasazovali se o mír a o eliminaci či aspoň omezení válek. Patřil k nim i český filosof a badatel Bernard Bolzano.

Moderní doba

Americký publicista a aktivista Henry David Thoreau, hlasatel „anarchistického pacifismu“, přišel ve svém spisu *Občanská neposlušnost* (Civil Disobedience) z roku 1849 s myšlenkou nenásilného odporu. Získal pro ni mimo jiné i ruského spisovatele a myslitele Lva Tolstého a indického duchovního vůdce a politického stratéga Móhandáse (Mahátmu) Gándhího. Gándhí, kterého v době jeho působení mezi Indy v Jižní Africe ovlivnil i sám Tolstoj, se potom v Indii stal politickým vůdcem a průkopníkem společensky účinného nenásilí. Prakticoval odpor proti tyranii formou občanské neposlušnosti, jež svou důslednou nenásilností sledovala i změnu myšlení na straně nepřítelů. Gándhí vedl během svého třicetiletého působení v roli vůdce desítky nenásilných kampaní, strávil sedm let v britských věznicích a několikrát téměř zahynul při svých protestních hladovkách. Jeho úsilí napomohlo Indii k získání nezávislosti v roce 1947 a inspirovalo hnutí za občanská práva a za svobodu po celém světě. Gándhíovským pacifistou byl po určité době i významný německý teolog Dietrich Bonhoeffer. Americký kazatel Martin Luther King, který vedl americké hnutí za občanská práva, používal gándhíovskou metodu nenásilného odporu v boji za zrušení rasové segregace a za integraci na školách, v podnikcích a ve státní správě.

Pacifismus byl nejrozšířenější ve 20. a 30. letech minulého století vlivem zkušenosti s touto dobou nejstrašnějšími konflikty v dějinách lidstva – první světovou válkou. Zejména ve Velké Británii a Francii byl příklon k pacifismu hluboký a zasáhl celou společnost. To se odrazilo i v politice státních představitelů těchto zemí. Ukázalo se však, že pacifismem motivované kroky jejich vlád nakonec otevřely dveře ještě strašnějšímu konfliktu. Se začátkem druhé světové války proto pacifistické a protiválečné nálady v těchto i dalších válkou dotčených zemích ustoupily. Ve Spojených státech po japonském útoku na Pearl Harbor. „Relativní pacifista“ filosof Bertrand Russell prohlásil, že nutnost zastavit Adolfa Hitlera a nacisty je situací, kdy válka už není nejhorším možným zlem. V podobném duchu se vyjádřil i Albert Einstein a mnozí další. V obou válkách ovšem existovali „odpěrači“ vojenské služby (a válečné daně) z důvodu svědomí. Některé státy je uznávaly. Americká administrativa zjišťovala jejich motivaci a opravdovými odpěračům povolila sloužit v nebojových vojenských útvech. Přísně vzato jsou však pacifismus a odpírání vojenské služby dva odlišné fenomény.

Křesťanský pacifismus

Vůdčími protestantskými hlasy se ve 20. století staly teologové Karl Barth a Reinhold Niebuhr. Barth, který pojem „spravedlivé války“ odsuzoval jako zavádějící formulaci, měl k pacifismu velmi blízko. Také Niebuhr se k němu zprvu hlásil. I on byl ovlivněn úspěchy Mahátmy Gándhího. Viděl, že Gándhíova metoda nenásilné rezistence pomáhá rozbít kruh nenávisti a vzájemné rekriminace, který volbu násilných řešení provází. S nástupem druhé světové války se ovšem stal kritikem pacifismu a hlásal filosofii „křesťanského realismu“. Odmítl nicméně pokusy ospravedlnit násilí na základě křesťanské zvěsti: Kristovy výzvy z kázání na hoře jsou nekompromisní a platí absolutně.

Integritu pacifismu bránil v odezvě na Niebuhra americký mennonitský teolog John Howard Yoder. Všechny války provází obrovské pokrytectví a sebeklam, na němž se podílejí i církve: Každá strana konfliktu pokládá svou při za projev Boží vůle. Podle Yodera je to důsledek „konstantinské hereze“ - postátnění křesťanství a ztotožnění křesťanství s vládnoucí kulturou. Protikladem této hereze není apolitičnost, ale politická (politicko-etická) alternativa, kterou představuje Ježíš jako nositel nových možností lidských, společenských, a proto i politických vztahů. Jeho slova a skutky, připomíná Yoder, který v mnohém navazuje na Gándhího i Kinga, mají podle evangelijního podání koherentní a vědomý sociálně-politický charakter i směr. I Ježíšovo dobrovolné utrpení na kříži byla svým způsobem politická alternativa k odboji a kvietismu. Zamítl násilí, ale velel i k láskyplnému odmítnutí bezpráví. Jeho výzva k nastavení druhé tváře nebyla výzvou k pasivitě. Cílem křesťanské sociální etiky není dokonalost, ale menší nedokonalost. Hřích ustupuje všude, kde křesťan volí v Boží síle „lepší“ namísto „dobrého“ a lásku namísto kompromisu. To, že takové vítězství nad hříchem je neúplné, nemění nic na tom, že je možné.

Křesťanské denominace, které výslovně proklamují pacifismus, jsou někdy označovány jako *mírové církve* (*Peace Churches*). Liší se zpravidla v otázce, zda v sebeobraně či obraně druhých lze použít fyzický odpor, ale vesměs souhlasí, že násilí za účelem obrany země nebo stávajícího režimu je křesťanům zapovězeno. Teologové, kteří mají blízko k těmto pospolitostem, připomínají, že „křesťanskému nenásilí“ nelze rozumět nezávisle na jeho teologické motivaci. Yoder, který v knize *Nicméně* (*Nevertheless*) charakterizuje své stanovisko jako „pacifismus mesiášské komunity“, říká, že je to pozice, které lze rozumět jen na pozadí vyznání, že „Ježíš Kristus je Pán“. Bez tohoto vztahu k Ježíši mu nelze plně porozumět. Existence křesťanské „komunity nenásilí“, komunity oddané novému a veřejně pohoršlivému – nepřítel-milovnému – způsobu života, je novým společenským faktorem lidských dějin. Je proto ovšem zřejmé, že tento, svým způsobem „deviantní“, systém hodnot není pro každého. I když pozvání k následování Ježíše je adresováno všem, standard, jímž se řídí, není stržěn na míru lidstvu jako takovému; je určen jen těm, jimž Ježíš definitivně změnil jejich osobní orientaci. Jen tato změna, nazývaná *pokání*, umožňuje onu lidskou existenci, k níž jsou lidé v setkání s Ježíšem voláni. Pokud jí člověk či lidské společenství za sebou nemá, těžko může v tomto „pacifismu“ najít nějaký smysl.

Závěr

Pacifismus označuje původně hnutí, ideje a praktiky zabraňující válce a budující mír. I přes své nedostatky (v uchopení nevyhnutelných dilemat bezpečnosti) je to legitimní společenské hnutí a téma. Dnes mluvíme spíš o „míro-tvorbě“ (peace-making či peace-building), což odpovídá tradičnímu „působení pokoje“, ale označení není to nejpodstatnější. Kde jde o nukleární konflikt, je pacifismus ve smyslu odmítnutí jakéhokoliv použití ničivých a nutně nerozlišujících zbraní požadavkem absolutním. V jiných druzích konfliktu je vždy jen podmíněný. I nejhrolivější obhájci míru zpravidla uznávají, že spravedlnost a mír nelze oddělit. Spravedlnost zahrnuje vítězství a praxi demokracie, vzájemné hospodářské propojení zemí, participaci všech v mezinárodních institucích a vyrovnaný a udržitelný globální rozvoj. Nic z toho nemůže efektivní strategie předcházení válkám (a terorismu) pomínout.

KONSPIRAČNÍ TEORIE

Úvod do problematiky konspiračních teorií (přehled s četnými příklady)

Daniel Solis

Jevy jsou čtvera druhů. Věci buďto jsou takové, jaké se jeví; nebo nejsou vůbec, ani se nikterak nejeví; nebo jsou, ale nejeví se, že jsou; nebo nejsou, ale přesto se jeví, jako by byly.
(Epiktétos)

KOGNITIVNÍ DISONANCE

Pojem konspirační teorie může mít neutrální konotaci a konotaci negativní až pejorativní a to až za hranici racionálního chápání, v oblasti emotivní. Příklad: pochybování o oficiální verzi událostí z 11. 9. 2001 a přiklání se ke konspiračním teoriím typu „*inside job*“, tj. práce zevnitř, neboli k názoru, že útoky na objekty v USA byly provedeny za vědomí, ba spoluúčasti struktur napojených na vládu Spojených států, je NEAMERICKÉ (orig. UN-AMERICAN). Kvůli takovým heretickým názorům lze dokonce přijít o zaměstnání nebo být diskvalifikován pro zaměstnání ve státní správě!

Dříve nežli si rozvedeme pojem konspirační teorie a jeho možné významy v teorii a praxi, postavme jej do kontextu výrazu z domény *sociální psychologie*, ve které se zde pohybujeme, termínu „*kognitivní disonance*“.

Myšlenkové procesy individua jsou ovlivňovány působením společnosti, v níž žije. Během formativního období si tak jedinec prostřednictvím interaktivního působení *svého okolí a výchovy* internuje určité systémy postojů, představ, názorů a *přesvědčení, které už později nedokáže změnit*.

Jestliže se již zformovaný jedinec setká s informacemi nebo fakty, které nezapadají do jeho ustáleného myšlenkového systému, jeho mysl je konfrontována s rozparem mezi skutečnostmi a jeho zafixovanými představami. Vzniká v něm nepříjemné napětí, zapříčiněné vzájemným nesouladem dvou nekonzistentních prvků, který tlačí na jeho stávající kognitivní struktury. Reakcí bývá snaha o potlačení konfliktní informace jejím zavržením. Místo aby dotyčný přizpůsobil své představy novým poznatkům, snaží se je ignorovat, zavírá nad nimi oči, aby

zachoval integritu svého internovaného systému představ, neboť ten mu umožňuje zachovat vnitřní stabilitu, aktivací podvědomých obranných mechanismů ega pro zachování takzvaného sebe-vědomí, vnitřní představy sebe sama.

Mechanismus, který má v tomto případě na starosti zachování „zdravého rozumu“, je nazýván adaptivní preference. Jako její příklad lze uvést Ezopovu bajku o lišce a kyselých hroznech:

„Liška běžela mimo vinný vysoký keř, a vidouc, že na něm hrozny zralé visí, zachtělo se jí jich. I hledala rozličných cest, jak by těch hroznův dojít mohla, s rozbízkou i s doskokem. Ale tak jsou vysoko byly, že jich nikterakž dojíti nemohla. A porozuměvši tomu, že nic nezpůsobí, odtud přeč běžela, a obrátila své pokoušení a k těm hroznům chtivost v radost, řkouc:

„Však jsou ti hroznové ještě kyselé, protože já jich jísti nechci, ač bych jich proto dojíti mohla.“ Tato báseň znamená, že muž moudrý má se tak ukázati, jako by toho nechtěl, ani žádostiv toho byl, čehož míti nemůže.“

Liška zde řeší svou kognitivní disonanci vytvořením názoru, že hrozny nechce, protože vlastně určitě nebudou dobré.

Převedeno na konspirační teorie, zde nalézáme propagandisticky pečlivě prefabrikovaný nástroj, pomocí kterého lze v případě potřeby elegantně eliminovat kognitivní disonanci – rozpor mezi skutečnými událostmi a vžitými přesvědčeními.

Bude-li jakákoliv nepohodlná interpretace nějaké události veřejně, k tomuto účelu určenými médii, označena za konspirační teorii, může tato interpretace být jejím příjemcem okamžitě zavržena ve prospěch interpretace oficiální, verze „zdravého rozumu“ – verze většinou důkladně předpřipravené k tomuto účelu, jako součást samotné konspirace. Toto platí i naopak, věří-li někdo například na mimozemšťany, jen těžko si nechá vysvětlit, že neexistují. Nota bene: po tolika filmech s mimozemskou tematikou se to stává i čím dál tím těžší.

Tímto se dostáváme k dalšímu významnému pojmu, nepostradatelnému pro kontextualizaci tématu, k termínu *propaganda*. Při jakékoliv plánované akci je příprava a nasazení propagandy vždy prvním krokem. Jak prodat veřejnosti něco, co by sama od sebe nepřijala? Plánují-li něco nehorázného a tajného – musím vždy počítat s tím, že to a) bude prozrazeno, nebo b) bude mít veřejný dopad.

Pro oba případy musím mít připravené plausibilní odůvodnění daného stavu. Aby odůvodnění bylo plausibilní, musí mít vztah ke stavu věcí před událostí. Proto každou akci začínám kampaní, která teprve svůj význam v budoucnosti dostane, ale ne tak, aby byl můj záměr předem prozrazen. Připravuji veřejnost na to, co přijde, nebo by mohlo přijít, na to, co nastane, nebo by mohlo nastat.

Naprogramuji mysl veřejnosti a veřejné mínění. Dlouhodobě vytvářím sémiotiku pro komunikaci s masou. Vytvářím archetypy, zkratky, spouštěče nálad, provozuji psychologické programování, kondicionování a kontrolu mysli prostřednictvím důmyslného neurolingvistického programování (NLP).

Slouží mi k tomu především vzdělávací systém, audiovizuální média – počítačové hry, filmy, seriály, televizní zpravodajství, rozhlas, sportovní utkání, politické komentáře, reklama, televizní soutěže a kvízy atd. – prostě veškeré dostupné komunikační a mediální prostředky, armády odborníků, neomezené toky peněz.

A mám velmi bohatou tradici a vědomostní základnu. Proč! Protože jsem systém a mám neomezené možnosti. Komu patřím? Tomu, kdo mne uchvátí, protože má nejméně skrupulí a nejvíce prostředků.

A zde se velmi překotně dostáváme přímo doprostřed konspirační teorie už jen samotným popisem její funkce. Propaganda je klíčem k pochopení konspiračních teorií jako fenoménu i jako „kladiva na čarodějnice“.

Fenoménu nejen coby psychotického projevu postmoderní přepsychologizované společnosti, ale i coby skutečného matrixu, ve kterém velmi vlivné skupiny prosazují skrytě svoji agendu, jejíž následky ovlivňující dění a události na celém světě musí být vysvětleny tak, aby byly akceptovatelné pro zachování společenského smíru. Zásadní agenda těchto skupin je redistribuce majetku směrem od celé společnosti k hrstce privilegovaných jednotlivců, tzv. oligarchii. Vše ostatní jsou již jen prostředky sloužící tomuto cíli. Propaganda je prostředkem prominentním a výraz „teorie spiknutí“ jejím aktuálně oblíbeným nástrojem, roubíčkem pro umlčení hlasů, volajících k davu obdivujícímu císařovy nové šaty - „*císař je nahý!*“.

„Konspirační teorie existují v říši bájí, kde představy bují, strachy přebíjejí fakta a důkazy jsou ignorovány. V těchto dramatech jsou Spojené státy, coby velmoc, často puncovány jako zloduch.“

http://www.america.gov/conspiracy_theories.html

(citát z oficiálních antikonspiračních stránek vlády USA)

PROPAGANDA A KONSPIRAČNÍ TEORIE

If any question why we died. Tell them, because our fathers lied.

(A kdo se optá, proč jsme padli. Řci jim, že otcové nám lhali.)

Rudyard Kipling, Common Form (1918)

Původ výrazu propaganda nalezneme v názvu katolického sdružení založeného papežem Řehořem XV. *Propaganda Fide*, tj. šíření víry. Šířila se víra v nejvyšší autoritu, kterou v té době, kolem roku 1622, symbolizoval Bůh a vykonával ji prostřednictvím svých služebníků, kléru.

V dnešní době je nejvyšší autoritou mamon, tedy touha po hmotném zisku, a jeho veleknězi jsou vlivné korporace, které prostřednictvím svých agentů uchvátily státní aparát, v čele s bankéři, zejména těmi, kteří vlastní Federální rezervu, která není v ničem jiném federální, než ve svém honosném názvu, ale jinak je od roku 1913 s posvěcením prezidenta USA Woodrowa Wilsona čistě soukromým monopolem na vydávání unijního dolaru.

Zmínkou o těchto kruzích se dostáváme do samého jádra konspirací. Při pozornějším pohledu na ně přijdeme na to, co tyto kruhy vědí již dlouhá staletí, totiž že nejlepší cestou ke ždímání peněz z ubohé populace je válka. Války jsou v moderním společenském uspořádání možné jen díky důmyslné a účinné propagandě. Jak jinak by byli lidé ochotní dobrovolně věnovat své prostředky a své životy na zničení prostředků a životů jiných lidí?

Propaganda moderní, nebo lépe postmoderní, doby slouží tedy výhradně šíření vlivu primárně těch kruhů, které se zmocnily kontroly nad penězi států, tudíž i státní moci a pod rouškou líbivých slov jako „demokracie“ redistribuují majetek směrem od společnosti skrze státní aparát a jeho elementy k soukromým entitám paradoxně označovaným jako elity.

Historický koncept patricijů, neboli optimů a plebejců, je touto cestou od pradávna rozvíjen dále a propaganda slouží k udržení moci jedněch nad druhými a nad to i k mobilizaci mas, které se díky přesvědčení nechají dobrovolně nahecovat do snad největšího šílenství moderní doby – 1. světové války, která byla jen pouhou předzvěstí toho, co mělo nastat a být nastoleno po ní... kam nedosáhne propaganda, tam nastoupí represe a koerce. O aktivitách britského úřadu pro válečnou propagandu (War Propaganda Bureau), tzv. Wellington House, založeného v září roku 1914, se veřejnost dozvěděla až v roce 1935. Tajná operace válečné propagandy byla velice úspěšná – v lednu roku 1916 se celkem 2.6 milionu mužů dobrovolně přihlásilo do Britské armády. Z toho 662 tisíc mužů padlo a dalších 140 tisíc bylo na konci války vedeno jako ztracených v boji. Dva z předních britských autorů, kteří byli v přísném utajení naverbováni do WPB, Conan Doyle a Rudyard Kipling v první světové válce přišli o své syny. Kipling napsal několik básní, ve kterých vyjádřil své zklamání nad svojí zradou lidské morálky:

Rudyard Kipling: A Dead Statesman (1924)

*I could not dig; I dare not rob;
Therefore I lied to please the mob.
Now all my lies are proved untrue*

*And I must face the men I slew.
What tale shall serve me here among
Mine young and defrauded young.*

(Mrtvý státník - Nemohl jsem kopat, netroufl si loupit, proto jsem lhal, abych potěšil dav. Nyní se všechny lži mé prokázaly nepravdivé a musím čelit mužům, které jsem zabil. Co nyní řeknu svému synu a podvedeným mladým?)

R. Kipling přišel ve válce o svého jediného syna.

Více k počtu obětí této války zde:

http://en.wikipedia.org/wiki/World_War_I_casualties

<http://europeanhistory.about.com/cs/worldwar1/a/blww1casualties.htm>

Propaganda byla definována jako záměrný, systematický pokus vytvářet dojmy, manipulovat vědomí a přímě chování za účelem dosažení odezvy, která napomáhá dosáhnout kýženého úmyslu propagandisty.

(Garth Jowett and Victoria O'Donnell, *Propaganda and Persuasion*, 4th ed. Sage Publications)

„Propaganda je neutrálně definována jako systematická forma účelového přesvědčování, které se snaží ovlivnit emoce, postoje, názory a činy specifického cílového publika pro ideologické, politické nebo obchodní záměry skrze kontrolovaný přenos jednostranných sdělení (která mohou ale nemusí být skutečná) prostřednictvím masových a přímých mediálních kanálů. Propagandistická organizace zaměstnává propagandisty, kteří se zabývají propagandou – užitým vytvářením a šířením takových forem přesvědčování.

(Richard Alan Nelson, *A Chronology and Glossary of Propaganda in the United States*, 1996).

Hrozně a deprimující je, že takové slovo pseudovědecké propagandy, jakým je slovo „terorismus“, získalo hypnotický efekt na veřejnou debatu – slovo, které konstantně figurovalo v protipartizánských dikcích Hitlerovy Třetí říše. Neměli bychom být obezřetní vůči výrazu, kterým vládcí oblbují sami sebe a díky kterému jsou dějiny zrušeny a jazyk odcizen? Neoblbujeme a nevymlouváme se už i tak víc než dost?

(Christopher Hitchens, *Harper's*, září 1986)

Tak nějak by bylo možné hovořit právě i o sousloví „kospirační teorie“.

Aby propagandistický „mem“ předsudku dobře fungoval, musí být pravidelně a vydatně dokrmován, neboli používán v kontextu co možná nejvíce absurdních konstrukcí, které lze lehce zavrhnout i bez větších znalostí nebo vědomostí.

Uvedme pár příkladů absurdních kospiračních teorií, které živí pejorativní výraz „teorie spiknutí“:

- Země je ovládána reptiloidy – ještěrovitými mimozemskými bytostmi, které na sebe berou podobu lidí – zejména politiků a ovládají chod světa.
- Vlády světových velmocí dlouhodobě utajeně spolupracují s mimozemšťany na technologických projektech. V Dulce, Nové Mexiko došlo dokonce ke krvavé konfrontaci v r. 1979.
- Roswell crash – mimozemšťané měli nehodu a spadli s létajícím talířem. Vláda USA toto zatajovala, zatímco získávala z trosek důležité technologie.
- Útok islámských mudžáhidů na civilní cíle v USA pomocí moderních velkokapacitních dopravních letadel, zosnovaný saúdským velmožem, ukrývajícím se v afghánské jeskyni (podle plánu operace Northwoods, která byla krátce před tím odtajněna).

Ta poslední teorie je mimochodem oficiální verze událostí 11. září 2001.

Kospirační teorie se, nicméně, zpravidla věnují vesměs naléhavým společenským tématům, jako jsou fakta, že preventivní očkovací séra obsahují rtuť, hliník a formaldehyd; že se sterilizují ženy v rozvojových zemích bez jejich vědomí a souhlasu prostřednictvím očkování proti tetanu obohaceného hormonem HGT; že umělá sladidla obsahují karcinogenní látky;

že se do vzduchu a vody vypouští toxické prostředky sloužící/vedoucí k modifikaci počasí; že elektrosmog vyprodukovaný nejrůznějšími mikrovlnnými zářiči může mít negativní vliv na lidské zdraví; že fluorizace pitné vody má psychofarmaceutický efekt na konzumenty a je to přinejmenším způsob, jak se zbavit nebezpečného odpadu z průmyslové výroby hliníku a jaderného paliva.

Dále se konspirační teorie zabývají neobvyklými úmrtími nebo sebevraždami politiků, aktivistů, novinářů či jinak veřejně činných osobností a uvádí je do souvislosti s aktuálními událostmi. Zabývají se tajnými zbraněmi, tak jako utajováním vynálezů nových forem výroby energie. Odposlouchávání, čipování a nastolování Orwellského společenského pořádku totální kontroly... Nového světového řádu.

Patrně nejrozsáhlejší konspirační teorie patří 11. září 2001. Počínaje osobou Bin Ládina, který nejen že popřel podíl na útocích, ale kategoricky je odsoudil, konče množstvím důkazů o téměř fyzikální nepravděpodobnosti oficiální verze, přes desetiletí válek, započatých již dlouho před 11. zářím 2001 plánovanou invazí do Afghánistánu, která byla nicméně událostmi onoho dne naprosto hladce ospravedlněna a trvá až dodnes...

„Velký průmyslový národ je kontrolován svým úvěrovým systémem. Náš úvěrový systém je soustředěn do soukromých rukou. Růst národa a všechny naše aktivity jsou v rukou hrstky mužů. Stali jsme se jednou z nejhůře spravovaných a jednou z nejdokonaleji kontrolovaných a ovládaných vlád v civilizovaném světě. Již ne vládá svobodné vůle, vládá z přesvědčení a hlasování většiny, ale vládá názoru a rozmaru malých skupinek dominantních mužů.“

(Woodrow Wilson's The New Freedom: A Call for the Emancipation of the Generous Energies of a People, New York and Garden City: Doubleday, Page & Company, 1913).

Vznik a fungování systému Federální rezervy patří k jedné z největších - pokud to není ta největší konspirační teorie vůbec. Když se nejbohatší muži světa, reprezentující ¼ světového jmění, společně s nejlivnějšími politiky Spojených států v roce 1910 tajně sešli na ostrově vlastněném Rockefellerovi, Jeckyll Island, aby se tam na vzniku tohoto molocha dohodli, jednalo se o čistý komplot. Vznikla tak velice kontroverzní struktura soukromého kartelu s monopolem na vydávání peněz největší velmoci světa, která velmi úspěšně funguje i dnes, kdy z celkového dluhu 14,5 bilionů dolarů stát dluží FEDu 11.3 %, jak odhaluje Vincent Trivett v článku *„The Truth About Who Really Owns All Of America's Debt“*.

Těmito muži, kteří se před 100 lety tajně setkali na Jeckyll Island, byli republikánský senátor Nelson Aldrich, předseda národní měnové komise, dědeček viceprezidenta Nelsona Rockefellerera, prominentní společník J. P. Morgana. Dále Abraham Andrew ze státní pokladnice (ministerstva financí), později poslanec a vlivný bankéř. Dále Frank Vanderlip, prezident National City Bank of New York (s vazbami na Williama Rockefellerera a investiční firmu Kuhn, Loeb & Company). Dále Henry Davison, společník J. P. Morgan Company. Dále Charles Norton, prezident gigantické First National Bank of New York. Dále Benjamin Strong, ředitel J. P. Morgan's Banker's Trust Company, muž, který se o tři roky později stal šéfem Federální rezervy. Konečně také Paul Warburg, nejdůležitější člen tajného setkání, díky svým znalostem bankovních praktik v Evropě. Paul Warburg se narodil v Německu, ale nabyl občanství Spojených

států amerických. Byl partnerem v Kuhn, Loeb & Company a reprezentoval bankovní dynastii Rothschildů z Anglie a Francie napojením na svého bratra, Maxe Warburga, šéfa bankovního konsorcia Warburgů v Německu a Holandsku.

(Griffin, G. Edward. *The Creature from Jekyll Island: A Second Look at the Federal Reserve: An Address*. Westlake Village, Calif.: American Media, 1998)

Dodnes patří systém Federální rezervy stejným rodinným klanům jako před 100 lety. Přesné majetkové poměry jsou státním tajemstvím a záležitostí národní bezpečnosti Spojených států amerických. Dostupné zdroje uvádí, že 80 % akcií The New York Federal Reserve Bank patří 8 rodinám.

(Mullins, Eustace; *Secrets of the Federal Reserve*, online: <http://www.whale.to/b/mullins5.html>)

Prominentní místo mezi těmito rodinami zaujímá klan Rockefellerů. Zajímavé je poukázat na fakt, že s touto rodinou byli prostřednictvím sňatku spřízněni bratři Allen a John Foster Dulles, kteří stáli u zrodu CIA.

(James Perloff, *The Shadows of Power: The Council on Foreign Relations and the American Decline*, Wisconsin: Western Islands Publishers, 1988) a (James Srodes, *Allen Dulles: Master of Spies*, Washington: Regnery Publishing, Inc., 1999)

Ref. <http://www.answers.com/topic/david-rockefeller>

Ústava USA přitom hovoří celkem jasně: Článek 1, odstavec 8 praví, že Kongres má mít moc razit peníze a regulovat jejich hodnotu. K delegaci ústavní moci Kongresu na soukromé subjekty se ústavní soud vyjádřil kategoricky záporně. Dodnes trvá marná snaha některých vzpurných politiků FED zrušit a vrátit jeho pravomoci státu. Aktivně se o to zasazuje například prezidentský kandidát republikánů, senátor Ron Paul.

(viz Delegation of Legislative Power: The History of the Doctrine of Nondelegability. <http://law.onecle.com/constitution/article-1/03-delegation-of-legislative-power.html>)

Více o propagandistické mašinérii píše dr. John Coleman ve své knize „*The Tavistock Institute of Human Relations: Shaping the Moral, Cultural, Political, and Economic Decline of the United States of America*“, kterou lze jako e-book stáhnout zde:

<http://www.uloz.to/2110386/coleman-the-tavistock-institute-of-human-relations-shaping-the-moral-spiritual-cultural-political-and-economic-decline-of-the-united-states-of-america-2005-pdf>

Různé techniky propagandy jsou popsány zde: <http://www.serendipity.li/more/propagan.html>

Zdroje:

„Military Propaganda for Arms Sales“ *Global Issues*. 21 Jun. 2003. Web. 04 Sep. 2011. <http://www.globalissues.org/article/77/military-propaganda-for-arms-sales>

Art, Propaganda and Resistance in the Great War

<http://educationforum.ipbhost.com/index.php?showtopic=8670>

War Propaganda Bureau

<http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/FWWwpb.htm>

Komu slouží propaganda: Vojensko-průmyslový komplex

„Ze všech nepřátel veřejné svobody je válka patrně tím, kterého je nutno se obávat nejvíce, protože obsahuje a rozvíjí semeno všech ostatních. Válka je matkou armád, z těch pocházejí dluhy a daně... známé nástroje, jak dostat širokou většinu pod nadvládu úzké menšiny... Žádný národ si nemohl zachovat svobodu uprostřed kontinuálního válčení.“

(James Madison, Political Observations, 1795)

Prezident Spojených států amerických (a bývalý armádní generál) Dwight D. Eisenhower řekl ve svém proslovu na rozloučenou, proneseném 17. ledna 1961, následující slova:

„Toto spojení enormního vojenského aparátu a rozsáhlého zbrojního průmyslu je v amerických dějinách něco nového. Totální vliv – hospodářský, politický, ba dokonce duchovní – lze cítit v každém městě, každém státě, v každé kanceláři federální vlády. Chápeme nutnost pro tento vývoj, ale nesmíme ignorovat jeho vážné dopady. Náš boj, zdroje, životní prostředky jsou ve hře; tak jako samotná struktura naší společnosti. Ve vládních výborech musíme stát proti záměrnému, či nikoliv, získávání neoprávněné moci vojensko-průmyslového komplexu. Existuje potenciál pro katastrofální nárůst nemístné moci a tento potenciál bude přetrvávat. Nesmíme nikdy dopustit, aby váha této vazby ohrozila naše svobody nebo demokratický proces. Nesmíme nic považovat za samozřejmost. Pouze obezřetná a informovaná veřejnost může uvést do patřičných mezí ohromnou průmyslovou a vojenskou obrannou mašinérii našimi mírovými metodami a cíli, tak aby bezpečnost a svoboda mohly vzkvétat bok po boku.“

Podobná teze byla formulována roku 1936 v knize *Fascism and Big Business* autora Daniela Guérina, o podpoře těžkého průmyslu fašistickou vládou, kterou lze definovat jako neformální a proměnlivou koalici skupin s nároky na psychologické, mravní a hmotné zájmy o kontinuální rozvoj a údržbu vysokých stavů výzbroje pro udržování koloniálních trhů a z důvodů vojensko-strategických koncepcí vnitřních vztahů.

V roce 1956 tvrdil sociolog Charles Wright Mills ve své knize *The Power Elite*, že třída vojenských, obchodních a politických elit, hnaná společnými zájmy tvoří skutečné vládce státu a nachází se fakticky mimo demokratickou kontrolu. Friedrich Hayek zmiňuje ve své knize z roku 1944, *The Road to Serfdom* nebezpečí podpory monopolistické organizace průmyslu vycházející z poválečných pozůstatků takto:

„Jiným prvkem, který po této válce pravděpodobně posílí tendence tímto směrem, budou lidé, kteří během války okusili moc autoritativní kontroly a nebudou schopni se smířit se skromnějšími rolmi, které budou muset zastávat v dobách míru.“

(Hayek, F.A., „The Road to Serfdom“, London: Routledge, 1976)

Podle železného zákona oligarchie by tedy tyto struktury, které fungují od první světové války a upevnily se během druhé světové války a studené války, jen aby se etablovaly během války v Perském zálivu a v uplynulém desetiletí, následujícím po 11. září, svoji moc nebudou chtít omezit, ale naopak neustále upevňovat. Je jen logické, že s prostředky a zázemím, kterým disponují, se jim nikdo a nic nemůže postavit do cesty.

„Od té doby, co jsem vstoupil do politiky, svěřovali se mi lidé se svými názory především soukromě. Jedni z největších mužů ve Spojených státech v oblasti obchodu a výroby, se bojí někoho, se bojí něčeho. Vědí, že tam někde je síla, tak organizovaná, tak nenápadná, tak pozorná, tak provázaná, tak dokonalá, tak pronikavá, že když ji odsuzují, tak hovoří raději šeptem.“

(Woodrow Wilson's The New Freedom: A Call for the Emancipation of the Generous Energies of a People, New York and Garden City: Doubleday, Page & Company, 1913)

Myslet si naivně, že tyto struktury nejsou schopny učinit cokoliv, co je v jejich zájmu, by bylo prostoduché. Útok na Libyi, kterého jsme byly posledního půl roku svědky, je toho jenom důkazem.

Oblíbenou metodou, jak začít válku a přitom získat veřejnost na svoji stranu, je technika útoku vedeného pod falešnou vlajkou. Přehled nabízí zamyšlení Antonína Baudyšeho jr. na stránkách <http://baudysjr.blog.respekt.ihned.cz/c1-46303190-false-flag>

Za zmínku by zde také stála doktrína asymetrického boje (*Asymmetric warfare*), ale její popis by byl nad rámec tématu i kapacity publika.

Po této exkurzi, která nás vedla od úvahy nad psychologicky podmíněným vnímáním konspiračních teorií, přes původ pachuti této hypnotizující formule v propagandě, která je všudypřítomná a slouží zájmům finančních elit, držících oprotě světového hospodářství pevně ve svých rukou prostřednictvím kontroly nad dolarem, až po jejich prodlouženou ruku, vojensko-průmyslový komplex, se nám zde tedy propojuje psychologická manipulace veřejného mínění s nárokovanými zájmy finančních a vojensko-průmyslových kartelů, majících zásadní vliv na státní správu prostřednictvím pečlivě vybraných a dobře opečovávaných politických elit.

Stojíme zde tedy na rozcestí mezi na jedné straně konspirační teorií, která je moderním kladivem na čarodějnice v rukou vykořisťujícího nekorporativního systému, sloužícím k útlaku svobodného bádání a svobody projevu, tak jako k potírání kritiků režimu odhalujících a poukazujících na jeho nezákonné, protizákonné či neetické postupy a praktiky - a na druhé straně konspirační teorií, která popisuje jednotlivé metody, spojitosti, události a hrozby, zločiny těch, kteří si systém osvojili a používají jej k páčání zločinů, vykořisťování a v konečném důsledku redistribuci majetku pomocí socializace ztrát a privatizace zisků.

Jako centrální téma dění spojeného s pojmem „konspirační teorie“ v obou významech lze identifikovat snahu o docílení zisků prostřednictvím válek (teritoriálních, materiálních, politických atd.). Proto se právě v této oblasti nacházejí nejbohatší lůně konspiračních teorií a proto je zde tento koncept pomocí propagandy široce zesměšňován. Války se plánují, organizují a provádějí za zády občanů a jsou jim posléze prezentovány jako nevyhnutelnosti a priority národní bezpečnosti. Veřejnost se však válkám instinktivně brání a snaží se proniknout mlhovou clonou propagandy a odhalit skutečné souvislosti a příčiny válek.

„Protože obchod ignoruje státní hranice a výrobce trvá na tom, že jeho trhem je celý svět, vlajka jeho národa jej musí následovat a dveře národů, které jsou mu zavřeny, musí být vyraženy.“

Ústupky získané finančníky musí být zajištěny ministry státu, i kdyby měla suverenita neochotných národů být při tomto procesu zlomena. Kolonie musí být získány nebo založeny proto, aby žádný vhodný kousek světa nezůstal přehlédnut nebo nevyužit.“

Woodrow Wilson. Přednáška přednesená v r. 1907 (citace z knihy Williama Applemana Williama, *The Tragedy of American Diplomacy*).

Od dob takovýchto projevů se rétorika dozajista změnila, ale praxe zůstává stejná. Proto lze komploty považovat za něco konstantního. A to déle než od dob vypálení Říma nebo vraždy Julia Cézara...

(Přehled konspiračních teorií zde: <http://encyclopedia.thefreedictionary.com/List+of+conspiracy+theories>).

Pro větší srozumitelnost tedy termíny diferencujeme na konspirace jako předsudek a na termín komplot, který vyjadřuje spiknutí elit proti zbytku společnosti. V literatuře je tento typ konspirační teorie nazýván „*deep politics*“. Zavedl jej Peter Dale Scott, profesor na University of California.

V této optice si lze připomenout ságu rodiny Bushů, popsanou například ve článku *No Such Thing as Paranoia - On the Culture of Conspiracism* zde:

<http://www.villagevoice.com/2004-05-18/news/no-such-thing-as-paranoia/1/>

K rozsáhlým finančním operacím, zaměřeným na obě strany válečného konfliktu a tím zaručujícím maximalizaci zisku, je zapotřebí spolehlivý a rozsáhlý aparát zpravodajských služeb. Další díl se bude věnovat tomuto zásadnímu aspektu mezinárodního komplotu vydávaného za „konspirační teorii“.

Příloha

Výdaje na zbrojení:

World Military Spending

<http://www.globalissues.org/article/75/world-military-spending>

Background paper on SIPRI military expenditure data, 2010

<http://www.sipri.org/research/armaments/milex/factsheet2010>

FPI Hides Massive Military Spending Growth By Framing DOD Budget As Percentage of GDP and Total Federal Spending

<http://thinkprogress.org/security/2011/07/28/281841/fpi-hides-massive-military-spending-growth-by-framing-dod-budget-as-percentage-of-gdp-total-federal-spending/>

U.S. Defense Budget Request for the year 2012

http://comptroller.defense.gov/defbudget/fy2012/FY2012_Budget_Request_Overview_Book.pdf

Konspirace: Selhání nebo „hry“ zpravodajských služeb?

Lee Hamilton, (předseda poslaneckého výboru USA pro vyšetřování aféry Írán-kontra, 1987) napomenul Olivera Northa: „*Tato tajná politika prodávání zbraní do Íránu poškodila důvěryhodnost Spojených států.*“ Ale musel přiznat: „*Nicméně jsou zde části Vaší výpovědi, se kterými souhlasím. Souhlasím s Vámi v tom, že naše vláda potřebuje být schopna provádět utajené operace. Během šesti let strávených v poslaneckém výboru pro tajné služby více než 90 % utajených operací, které nám byly doporučeny prezidentem, bylo podpořeno a odsouhlaseno.*“

N. B. Lee Hamilton byl místopředsedou komise pro vyšetřování teroristických útoků na Spojené státy (911 commission), zřízené v listopadu 2002 prezidentem a Kongresem USA.
http://www.loc.gov/law/find/nominations/gates/003_excerpt.pdf

Aféra Írán-Kontras je dobrým příkladem konspirace. Tím, že byla odhalena a vyšetřena, je nyní klasifikována jako „aféra“, nikoliv konspirační teorie, kterou by byla tehdy, kdyby o ní hovořili jen nezávislí publicisté, blogeři, internetová fóra a třeba protiváleční aktivisté...

Ref.:

http://en.wikipedia.org/wiki/Iran%E2%80%93Contra_affair

http://en.wikipedia.org/wiki/Oliver_North

Dostáváme se touto cestou k roli tajných služeb při budování tajných černých fondů a provádění černých operací. A roli příslušníků těch samých tajných služeb, kteří poukazují na případné nezákonné praktiky. Mimochodem, Philip Marshall, autor knihy False Flag 911, dlouholetý komerční pilot, ve své knize zmiňuje, že se svého času účastnil transportů zbraní mezi USA, Íránem a Kontras.

Není to ojedinělý případ, kdy někdo ze zpravodajské komunity nebo z prostředí utajených stáních programů, kdo nesouhlasí s praktikami černých operací, veřejně promluví. Ekonom Kenneth Galbright jako jediný svého času přiznal, že spolupracoval ve skupině expertů, kteří vytvořili studii populárně nazvanou Záznam z Iron Mountain, o možnosti a vhodnosti míru (*Report from Iron Mountain on the Possibility and Desirability of Peace*), o které se dodnes oficiálně tvrdí, že se jedná o podvrh.

Jen ve Spojených státech amerických existuje podle Washington Post 1 271 vládních organizací a 1931 soukromých firem po celém území Unie, které pracují na projektech kontraterorismu, domácí bezpečnosti a zpravodajství na podporu 16 hlavních zpravodajských agentur. Tento segment jako celek zaměstnává dohromady armádu 854000 agentů, kteří mají prověrku „top-secret“.

(Dana Priest and William M. Arkin, „*A hidden world, growing beyond control*“, 19. 7. 2010)

Samozřejmě se mezi nimi občas vyskytne někdo, kdo s běžnými konspiračními praktikami nesouhlasí nebo se stane svědkem či účastníkem činů mimo rámec zákona a rozhodne se o těchto skutečnostech vypovědět.

Lidem, kteří upozorňují na nepravosti, konspirace, zrůdnosti systému zevnitř, se říká „whistleblower“, neboť upozorní na nekalé, nezákonné praktiky státních služeb. Jakoby na poplach zapískají na píšťalku. Ve Spojených státech existují zákony na jejich ochranu, takzvaný „The Whistleblower Protection Act of 1989“. Díky těmto aktivitám se ve Spojených státech dostávají na veřejnost informace jako Abu Grajb, ilegální věznic a přelety, mučení typu „waterboarding“ a další nezákonné činy, praktikované tajnými službami nebo vojskem. Paradoxem je, že právě Barack Obama se stal tím prezidentem, který tyto odvážné bojovníky za spravedlnost nejvíce potírá, přestože o něm Washington Post ještě 11. prosince 2008 psal jako o příтели píšťalkářů.

Zdroj:

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/12/10/AR2008121003364.html>

V očích veřejnosti nedělá Obama moc dobrý obraz, když se na titulní stránce The New York Times objeví soupis veškerých ilegálních vojenských operací v zemích Středního východu, autorizovaný generálem Patraeusem, viz <http://www.nytimes.com/2010/05/25/world/25military.html?hp>

„Většina toho, co má opravdový význam, co naše vláda dělá, se odehrává v temnotě. Píšťalkáři jsou jednou z velmi mála cest, které nám zbývají k tomu, abychom se něco z toho dozvěděli. A politici snaží se zachovat svou vlastní moc a schopnost operovat v tajnosti – jako Barack Obama – vnímají píšťalkáře jako své úhlavní nepřátele.“

(Glenn Greenwald: *War on Whistleblowers Intensifies*)

http://www.salon.com/news/opinion/glenn_greenwald/2010/05/25/whistleblowers)

Často nalézáme zprávy o podivuhodných sebevraždách nebo úmrtích, která se přihodí lidem, kteří na něco upozorňovali nebo jen něco věděli. Vyčet by mohl být velmi dlouhý. Pro ilustraci uvedme namátkou jen tyto případy:

- Australský novinář John Vialls, http://en.wikipedia.org/wiki/Joe_Vialls
- Britský mladík a cestovatel Rik Cay, který mimo jiné objevil kryptogram slova ZION v logu olympijských her v Pekingu a Londýně. Nejen fakt, že londýnské olympijské logo stálo 400.000 liber, je na něm šokující...
- David Kelly, mikrobiolog a inspektor ZHN v Iráku, http://en.wikipedia.org/wiki/David_Kelly_%28weapons_expert%29
- Závažný incident s pokusem o odcizení jaderných zbraní z vojenské základny USA s mnoha podezřelými úmrtími z řad obsluhy vojenské letecké základny USA Air Force: Missing Nukes: Treason of the Highest Order, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va-&aid=7158> i zde CONS: Barksdale Missile Number Six: The Stolen Nuclear Weapon, <http://www.abovetopsecret.com/forum/thread302187/pg1>

- Záhadná úmrtí většího počtu mikrobiologů po 11. září 2001, <http://www.rense.com/general39/death.htm> a <http://whatreallyhappened.com/WRHARTICLES/deadbiologists.html>

Je jasné, že konspirace jsou v mezinárodních vztazích na denním pořádku. Je také jasné, že ty, kteří se je snaží odhalit a dostat na veřejnost, se budou ti, kteří je naopak chtějí udržet v tajnosti, snažit za každou cenu odradit, znevěrohodnit, zesměšnit, podplatit, zastrašit a v extrémním případě i umlčet navždy. Prominentní obětí byl například John P. Wheeler III., velmi blízký komplic G. H. W., který byl zavražděn v prosinci 2010. Bývalý vysoký úředník Pentagonu a prezidentský poradce třech prezidentů a poradce zbrojního dodavatele MITRE Corp. zabývajícího se mimo jiné dálkovým ovládním letadel.

I u nás v České republice dochází k likvidaci nepohodlných svědků. Kauza z Orlické přehrad, úmrtí a sebevraždy z bezprostřední blízkosti vicepremiéra Kalouska. František „kmotr“ Mrázek, muž, který toho věděl a byl zapojen do ilegálních obchodů a politických špinavých her, neboť propojoval podsvětí s vysokou politikou a businessem atd.

Taková propojení nejsou nikterak neobvyklá. Od dob opiových válek a prohibice lze v případě Spojených států amerických hovořit o standardu. Takovým vraždám se říká mimosoudní (extrajudicial killings).

Zde je jako příklad seznam odstřelů, které organizoval stát Izrael:
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Israeli_assassinations

Philip Marshall taktéž zmiňuje úmrtí třech pilotů, kteří s ním létali kargo zbraní, peněz a drog pro plukovníka Olivera Northa, potažmo George H. W. Bushe, tehdy viceprezidenta USA, během „aféry“ Irán-Kontra. Používala se ta samá letiště, zejména Pinal Park Air Field, Marana, Arizona, která byla během roku 2001 používána soukromou bezpečnostní firmou Blackwater (nyní XE Services) a která posloužila pod záštitou Saudského klanu Sudairů, zejména prince Bandara bin Sultana k výcviku únosců letadel AA11, UA175, UA93 a AA77. Park Air Field provozuje velmi dubiózní subdodavatel služeb pro CIA, Evergreen Inc. – firma založená Delfordem Smithem. Tato firma v kruzích investigativní komunity označované jako konspirační teoretici platí za původce toxického postřiku planety označovaného jako „chem-trails“. Firma operuje z více než 100 leteckých základen po celém světě, zaměstnává přes 4,5 tisíc lidí a patří mezi CIA zástěrky.

Poznámka: viz Příloha „CIA fronts“

(Scahill, Jeremy, Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army, Nation Books 2007)

Zde je na místě zmínit také operace tajných jednotek NATO pracujících v úzké spolupráci s CIA, zvaných *Gladio*. Tyto dlouho utajované oddíly připravené na záškodnickou práci v týlu nepřítelů byly koncem 80. let aktivní ve „false flag“ operacích (pod falešnou vlajkou) po celé Evropě. To, co mohlo být chápáno jako konspirační teorie blouznivců a bylo veřejností vnímáno jako útoky extrémně levicových teroristických brigád, je nyní považováno za prokázaný komplot a zameteno elegantně pod stůl. Účel světa prostředky, krvavé úsilí utajených akcí nelibostných hrdlořezů vedlo k pádu komunismu. Z dnešní perspektivy

jsou tedy v době, kdy Česká republika vyznamenává vrahy a pohřbívá je se státními poctami, násilí a teror legitimními prostředky všeobecně uznávané doktríny asymetrického boje. Jsou tedy nejen akceptovány, ale povýšeny na ctnost. Zvýšená agresivita ve společnosti a snížený práh snášenlivosti násilí jsou podporovanými průvodními jevy poslední dekády válek, která byla uvedena právě útoky z 11. září. O spoluúčasti těch struktur, které po 10 let z těchto válek a z boje proti terorizmu nehorázně profitují, nemůže být pochyb.

Rozpočty na zbrojení se vzdouávají a rozpočty zpravodajských služeb o to více, jak bude ukázáno v příloze na konci článku. Jak tyto struktury vojensko-průmyslového komplexu ve službách nadnárodních finančních kartelů s těmito enormními finančními prostředky nakládají, se veřejnost dozvídá, pokud vůbec, tak ve většině případů s velkým odstupem času.

Vraždy, mučení, ilegální věznění, obchod s drogami, zbraněmi, lidskými orgány, bílým masem, penězokazectví, komploty, státní převraty, války, lži, spekulace, manipulace veřejného mínění – vše mimo zákon a často povzneseno nad něj. Proti těmto praktikám je jakákoliv „konspirační teorie“ krátká. Je to každodenní praxe speciálních operací po celém světě, prováděných pod rouškou lidských práv, humanitárních misí, obchodních zájmů, vědeckých symposií, a všelijakých soukromých firem a dobročinných spolků. V příloze bude uveden do-
zajista neúplný seznam společností fungujících jako zástěrka pro operace CIA a dalších tajných služeb.

Není divu, že většina autorů pochází z milieu tajných služeb nebo s nimi udržuje úzké kontakty. Zda informace, které přinášejí, jsou pravdivé, nebo do jaké míry obsahují cílenou dezinformaci a stávají se součástí zpravodajských her, lze jen stěží odhadnout. V této informační džungli číhá mnoho nebezpečností. Cesta za pravdou je klikatá a vede přes mnoho úskalí. Důležité je se nenechat odradit a v cestě za pravdou pokračovat.

Pejorativa typu „konspirační teorie“ je nutné brát jako integrální součást pokusu o utajení skutečností hluboké politiky, které se nemají dostat na povrch nebo ne ve své čisté a často zcela nelichotivé formě. Instituce propagandy jako *Tavistock Institute for Human Behavior*, původně *Wellington House*, které byly vybudovány přesně pro účely válečné propagandy a zaměstnávaly ty nejlepší mozky, které byly a jsou k dispozici, svým zřizovatelům a financierům neudělají ostudu. Psychologické operace a mediální manipulace veřejného mínění dosáhly takové úrovně, že si to laik ani není schopen uvědomit.

Dnes takové úkoly plní celá plejáda institucí, financovaných filantropickými nadacemi velkých průmyslníků, vládami a často samotným zbrojním průmyslem. I v ČR se proslychá, že Občanský institut byl financován zbrojním dodavatelem, firmou Lockheed Martin. Nalezneme v něm minimálně dvě postavy, které se s pomocí kontaktů k nadnárodní zbrojní lobby prokličkovali do nejvyšších řad české politiky: poradce premiéra v oblasti zahraniční politiky a lidských práv Roman Joch a politruk Matyáš Zrno, zástupce vrchní ředitelky Sekce pro lidská práva a svého času vedoucí české civilní mise ve vojensky okupovaném Afghánistánu. Ještě prominentnějšími exponenty mezinárodního zbrojního průmyslu jsou Alexandr Vondra, toho času ministr obrany ČR, který si prošel poradenskou firmou Dutko Worldwide a zbrojařskou PR agenturou German Marshall Fund of the

U.S., která má mít podle informací publikovaných v knize *Bormann, the Nazi in Exile* od Paula Manninga, úzké vazby na nacistický Fluchtkapitál, (konec konců i Vondrova sestra údajně pracovala ještě za socialismu pro podnik zahraničního obchodu Mototechna v oddělení pro vývoz zbraní do zemí jako Libye a Sýrie, takže i zde je vidět, že řemeslo zůstává v rodině). Druhým prominentem je Karel Schwarzenberg, toho času ministr vnitra, který udržuje se zbrojním průmyslem velmi vřelé styky již z dob železné opony, kdy působil jako kurýr mezi českými disidenty a účelovou subverzivní organizací Helsinky Watch, sídlící ve Vídni, financovanou vládní nadací NED (*National Endowment for Democracy*). Dodnes hostí představitele těch největších zbrojních koncernů USA na kontraktačních seminářích v Černínském paláci.

Z těch prominentnějších think-tanků lze zmínit v tomto kontextu tyto, pokud nejsou financovány zbrojaři přímo, jsou financovány z části naftařskými korporacemi, které většinou patří stejným majitelům:

AIPAC

American Enterprise Institute

Aspen Institute / Aspen Strategy Group

Atlantic Council of the United States

Bilderberg

Brookings Institution

Center for Strategic and International Studies

Club of Rome

Council on Foreign Relations

Heritage Foundation

Hudson Institute

Project for the New American Century

RAND Corporation

Royal Institute for International Affairs

Saban Center for Middle East Policy

Tavistock Institute for Human Behavior

Zajímavý pohled na roli těchto politických institucí zprostředkovává publikace

U.S. Foreign Policy Agenda – The Role of Think Tanks.

A to je účelem celé věci – nevědomí o hrách v zákulisí. Doufejme, že tento skromný přehled k tématu problematiky konspirací a konspiračních teorií trochu přispěl k nahlédnutí do temného zákulisí hluboké mezinárodní politiky.

Odkazy:

Conspiracy theory

http://www.sourcewatch.org/index.php?title=Conspiracy_theory

The Official Version of 9/11 Is A Hoax

<http://www.conspiracyplanet.com/channel.cfm?channelid=89&contentid=790&page=2>

9/11 and the Orwellian Redefinition of „Conspiracy Theory“ by Paul Craig Roberts
<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=25339>

On Being a ‘Conspiracy Theorist’ by Butler Crittenden, Ph.D.
<http://web.archive.org/web/20040226072611/http://home.pacbell.net/butlerc/Conspiracy/conspiracy.html>

Conspiracy Theories and Clandestine Politics
<http://dc.indymedia.org/newswire/display/25512>

A brief introduction to conspiracy theory
http://karws.gso.uri.edu/JFK/Conspiracy_theory/Intro_to_CT.html

On Conspiracy Theories by John Emerson
http://www.democraticunderground.com/articles/01/10/03_conspiracy.html

No Such Thing as Paranoia - On the culture of conspiracism by Gary Indiana
<http://www.villagevoice.com/2004-05-18/news/no-such-thing-as-paranoia/1/>

Post 9/11 Conspiracism
<http://www.publiceye.org/conspire/conspiracism-911.html>

The Ontological Status of Conspiracy Theory by Hakim Bey
<http://hermetic.com/bey/conspire.html>

When “Conspiracy Theory” becomes Mainstream: Maybe A Secret Banking Cabal Does Run The World After All - Bloomberg reports on the New York Fed’s backdoor bailout by Paul Joseph Watson
<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=17295>

Exposing the best websites for „Conspiracies, Conspiracy Theory, Cover-ups, Collusion and Hidden Secrets“
<http://conspiracy.top-site-list.com/>

Zdroje:

Wikipedia article

Daily Conspiracy Theories

Conspiracy Forums

The Disclosure Project

Jan van Helsing, „Secret Societies and their Power in the 20th Century“, Ewertverlag S. L., 1994.

Chip Berlet, „Right Woos Left“, *Political Research Associates*, Revised Draft: February 22, 1994.

Jon Phalen, „Let’s Step Out of the Box for a Moment, Shall We? A Reply to the Anticonspiratorials“, *Swans*, June 3, 2002.

Phillip Adams, „A Culture of Conspiracy: Interview with Michael Barkun“, February 18, 2004. (Sound file). (Barkun is Professor of Political Science at the Maxwell School, Syracuse University)

Michael Barkun, „A Culture of Conspiracy: Apocalyptic Visions in Contemporary America“, University of California Press, November 2003.

Political Research Associates, „Conspiracism, undated. (pravicový konspiratismus v USA).

Mike Ward, „Top 10 Conspiracy Theories of 2003-2004“, *AlterNet*, May 18, 2004.

Michael Albert, „Conspiracy Theory“, *Z Magazine*

Anna Hipsley, „Conspiracy Theories“, *Background Briefing*, ABC Radio National, May 1, 2005.

James H. Fetzer, Ph.D., „Thinking about „Conspiracy Theories“: 9/11 and JFK“, Chapter in THE 9/11 CONSPIRACY (Chicago, IL: Catfeet Press/Open Court).

Morgan Reynolds, „Conspiracy and Closed Minds on 9/11“, March, 2006.

Stephen Phillion, „Conspiracy Theory, Fears of Betrayal and Today's Anti-War Movement: An Interview with Jerry Lembcke“, *Counterpunch*, February 27, 2008.

Anthony DiMaggio, „Conspiracy Inc.: The Reactionary Right and the Threat to American Democracy“, *Znet*, October 30, 2009.

David Aaronovitch, „Voodoo Histories: The Role of the Conspiracy Theory in Shaping Modern History“ (Riverhead Hardcover, 2010).

Farooq Sulehria, „Conspiracy theories or resistance“, *Znet*, January 03, 2010.

Philip Marshall, False Flag 911: How Bush, Cheney and the Saudis Created the post-911 World

Text k přednášce byl zveřejněn na stránkách serveru Czech free press

Díl I. KOGNITIVNÍ DISONANCE

<http://www.czechfreepress.cz/tema-tydne/diskuze-na-tema-konspirace-dil-i.html>

Díl II. PROPAGANDA a KONSPIRAČNÍ TEORIE

<http://www.czechfreepress.cz/tema-na-tento-tyden/diskuze-na-tema-konspirace-dil-ii.html>

Díl III. KOMU SLOUŽÍ PROPAGANDA: (Vojensko-průmyslový komplex)

<http://www.czechfreepress.cz/tema-tydne/diskuze-na-tema-konspirace-dil-iii.html>

Díl IV. KONSPIRACE: SELHÁNÍ - NEBO „HRY“ ZPRAVODAJSKÝCH SLUŽEB?

<http://www.czechfreepress.cz/tema-tydne/diskuze-na-tema-konspirace-dil-iv.html>

Šidítka konspiračních teorií

Michael Hauser (Socialistický kruh)

V kterém okamžiku se začnou šířit „Protokoly siónských mudrců“ a jiné konspirační teorie? Vždy tu samozřejmě jsou lidé, kteří se těmito dokumenty vážně zabývají, ale občas přijde doba, v níž se mění jejich význam. Už to není záležitost blouznivců, nýbrž konspirační teorie se nabízejí jako logický výklad dění okolo nás. A tak se dnes objevují spekulace spojené se schůzkami mocných mužů a vlivných teoretiků v Bilderbergu nebo teorie Nového světového řádu. Podle této teorie je tu nepočtená mezinárodní skupina elity, která kontroluje a ovlivňuje vlády, ekonomiku a média v globálním měřítku. Jako svého nástroje používá centrální bankovníctví, kam patří především americký Federální rezervní systém (FED). Kontroluje hlavní nadnárodní a globální organizace, jako je Evropská unie, Světová banka, Mezinárodní měnový fond.

V dokumentu *Zeitgeist*, který na internetu zhlédlo několik milionů lidí a který vyvolal vznik stejnojmenného hnutí působícího v několika desítkách zemí, se nám rovnou říká: „Za královským trůnem stojí něco většího, než je král sám. Světu vládne někdo úplně jiný, než si myslí lidé, kteří nevidí za oponu... Centralizovaná světová ekonomika, kde každý pohyb a každá transakce jsou sledovány, monitorovány, a lidé nemají žádná práva. Nejneuvěřitelnější aspekt toho celého je, že tyto totalitní prvky nebudou lidem vnuceny. Lidé je budou sami chtít.“ Tento spolek světovládů údajně stojí i za teroristickými útoky z 11. září 2001. Tehdy měl použít taktiku „falešné vlajky“ („false flag“), tedy angažovat islámské fundamentalisty a tím získat veřejnost pro boj s terorismem a ospravedlnit invazi do Afghánistánu a Iráku. V příručce *zeitgeistového* aktivisty se pak tvrdí: „Faktem je, že tradiční politický aktivismus nikam nevede. Establishment se stal příliš schopným v kontrole tradičně zaměřeného nesouhlasu.“

Proč jsou tyto teorie tak působivé? Svou přitažlivost jistě mají i proto, že se jasně vymezují proti establishmentu, nadvládě kapitalismu, „monetárnímu zaměstnaneckému systému“, a tvoří tak radikální pozici. Zároveň podávají určité vysvětlení toho, proč tradiční politický aktivismus selhává (aktivisté používající zavedené prostředky politického boje nemají proti skutečným vládcům světa nejmenší šanci. Pouhé demonstrace nebo stávky nemohou prolomit hradby systému, v němž jsou všechny mocenské nástroje, od bank po média, kontrolovány z jednoho centra.)

Ale hlavní je, že tyto konspirační teorie nám vykreslují obraz současného světa, který má pevný střed. Už nejsme ve světě, jenž působí jako proměnlivá síť bez pevného mocenského centra, jak jej popisují Hardt a Negri v knize *Impérium*. Dnešní realita už není to, co Slavoj Žižek nazývá lacanovským pojmem „ne-vše“, realita, které vždy něco chybí, aby z ní byl vnitřně soudržný celek. Nebo Badiou, který tvrdí, že dnes už vůbec nežijeme ve „světě“ jako určitým uspořádaném prostoru. Globální kapitál či monetární abstrakce vedly do pohybu všechny prvky a nevytvářejí z nich nějaký nový svět, nýbrž vyvolávají pouze jejich nekonečný a bezsmyslný pohyb.

Konspirační teorie provádějí „odhalení“. Odhalují, že chaotičnost a nestabilita dnešní globální reality je jenom zdánlivá. Ve skutečnosti se za tím vším skrývá skupina světovládců. Je to skupina natolik mocná, že své zájmy a vize dokáže globálně prosazovat. A třeba nastala ekonomická krize, nestane se z ní lavina. I tato krize je nějak skrytě řízena a nezpůsobí nic, co by už předem nebylo v plánu mocných.

Konspirační teorie a dokumenty jako Zeitgeist vlastně říkají, že současný kapitalismus je organizovaný, i když tajně, a že mu vládne nějaké centrum. Žižek tyto představy vysvětluje tak, že když se rozpadl velký Druhý (obecně přijímaný řád významů, příkazů, symbolů), objeví se Druhý Druhého, fantasma, že je tu neviditelná moc, která v skrytu tahá za nitky. Naše vnímání reality tím znovu nabývá ztracenou celistvost. V záplavě nepřehledných pohybů a nevyzpytatelných změn vzniká ucelený obraz světa, v němž kdosi pevně vládne.

Mnohem těžší je přijmout představu, že dnešní globální kapitalismus žádné řídicí centrum nemá a nikdo jej neovládá. Je jako rozjetý vlak, který nemá brzdy, jak kapitalismus kdysi nazval Walter Benjamin. Představa skýtající na druhou stranu jistou naději. Jednou může nastat situace, v níž se nahromadí tolik rozporů, že to vyvolá sociální a politickou explozi. A ta neskončí v chaosu, nýbrž z ní vzejde nový politický a sociální systém, v němž se konspirační teorie stanou něčím obskurním.

Konspirační teorie – podstata a efekty

Vladimír Prorok

Konspirační teorie jsou diskutovaným tématem nejen v poslední době. Konspirační teorie jsou historicky nedílně provázány se světem politiky. Tragický konec templářů a pronásledování židů ve středověku nebo debaty o úloze iluminátů a zednářů jsou jasným důkazem jejich existence. Moderní doba, spojená s růstem kultury a angažovanosti lidí a s rozvojem informačních technologií, mezi které patří zejména internet, umožňuje mnohem efektivnější a plošnější šíření informací, což pochopitelně může zvýšit v té nebo jiné míře či směru vliv konspiračních teorií na reálnou politiku, nezávisle na tom, zda jsou pravdivé či ne.

Konspirační teorie z hlediska definice²⁰ jsou koncepce, které události pojmají jako následek tajných spiknutí nebo operací úzkého kruhu lidí, jejichž cílem je prosadit ve skrytu, vně kontroly veřejnosti, své či společensky žádoucí cíle, které by společnost v dané fázi nebo za použití daných prostředků neschválila. Konspirace je tedy vnímána řadou lidí jako možný způsob tvorby politiky úzkou skupinou vyvolených - elitou. Naopak, establishment většinou konspirační teorie oficiálně odmítá jako zkrslý obraz politické reality, který je šířen psychopaty, outsidersy nebo nepřáteli režimu s cílem jeho diskreditace.

K tomu, abychom pochopili podstatu a význam konspiračních teorií, je nutné je nejdříve rozebrat v politice, která představuje přirozené prostředí pro vznik a existenci konspirační teorie. V politické vědě, jejímž objektem zájmu je politika, existují často desítky definic jednoho a téhož jevu, takže odlišnost názorů na podstatu konspiračních teorií by nikoho překvapit neměla. Odlišnost definic, kromě osobního zaujetí jednotlivých autorů přijít s něčím novým a originálním, nezřídka odráží odlišné pozice jednotlivých sociálních skupin ve společnosti, a tím i jejich odlišné zájmy a vidění reality.²¹ Politiku lze při určitém zjednodušení vnímat jako instrument donucení, sloužící k prosazení zájmů jedněch proti jiným, neboť nelze uspokojit paralelně zájmy všech na úrovni, kterou si představují, jako instrument komunikace, která zajišťuje harmonizaci zájmů celé společnosti.

Druhá varianta, typická pro liberály, předpokládá, že politika je otevřená a veřejně přístupná a kontrolovaná činnost sloužící zájmům společnosti. Pokud takto vnímáme politiku, pak by konspirace v politice neměly mít místo a konspirační teorie jsou produktem fantazie těch, kteří nechápou „komplikovanost politické reality“. Nicméně politická realita liberální společnosti je plná dvojích standardů a rozporů slov a činů. Nepopiratelným faktem liberální společnosti je i to, že zde existují tajné služby, speciální jednotky, systém utajování, uzavřené archívy. To jasně ukazuje, že ne vše v politice je zde skutečně veřejné. Tato situace je minimálně podhoubím vzniku konspiračních teorií, může však odrážet i fakt, že tzv. konspirační teorie jsou odrazem reálné politiky.

²⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Conspiracy_theory

²¹ Prorok V., Lisa, A.: Politologie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. Plzeň 2009, s. 98-114

Konspirační teorie ale nejsou odmítány jen establishmentem liberálních zemí. Konspirační teorie, respektive konspirační způsob tvorby politiky odmítá i marxistická teorie, která tvrdí, že dějiny jsou spojeny s realizací obecných zákonitostí vyjádřených v pohybu tříd, v jejichž čele stojí osobnosti (koncept úlohy osobnosti v dějinách) a politika by proto měla být veřejná a otevřená (bolševici např. po ruské revoluci odtajnilo tajné smlouvy). Nicméně i bolševici byli součástí konspirací (je známý tajný příjezd Lenina do Ruska přes území kontrolovaná Němcem v roce 1917) nebo sami nakonec vytvářeli konspirační teorie (dodnes existuje řada verzí smrti Kirova v roce 1934 apod.).

Jinými slovy, konspirace mají v politice reálné místo. Můžeme si položit otázku, proč tomu tak je. Politická aktivita, jak ukazují dějiny politického myšlení a každodenní praxe, se týká klíčových potřeb jednotlivých subjektů, které si subjekty zajišťují v konkurenci s jinými subjekty. Skrytost politiky, tj. konspirační charakter jednotlivých operací je proto často jedním z důležitých předpokladů její úspěšnosti. Vznik liberálních demokracií na tomto faktu zase tak mnoho nemění. Skrytost politiky je předpokladem úspěšnosti těchto režimů v konkurenci s nedemokratickými režimy. Skrytost se může týkat jak cílů, tak zejména použitých prostředků. Klíčovou otázkou může být přiměřenost prostředků (vyvolání revolty v podobě barevných revolucí), moment jejich nasazení (preventivní války) nebo rozsah vedlejších efektů, dnes často charakterizovaný jako kolaterální škody (mrtví civilisté). Vzhledem k tomu, že se liberální demokracie opírají o univerzální kodex lidských práv, může být jakákoli nepřiměřenost veřejností odmítnuta, aniž si veřejnost uvědomí, že je to otázka přežití nebo „minimalizace nákladů“ na soupeření s odlišnými režimy.

Udržení liberálních režimů není ale jen otázkou vnějších protivníků, nýbrž i skupin s odlišnými názory uvnitř společnosti. Mezi ně mohou patřit jak radikálové z pravé i levé části politického spektra, tak i humanisté, kteří nechápou, že politika je o klíčových potřebách zajišťovaných v konkurenci. Jejich představa o politice je založena na tom, že je možné prostřednictvím dohody a sebeomezení docílit harmonizace celé společnosti, přičemž ignorují fakt, že většina jejich spoluobčanů touží po blahobytu a nechce se vzdát výdobytků liberální společnosti. V zájmu této, po blahobytu dychtící společnosti, pak politické elity, coby nositelé prosperujícího řádu, používají konspirací, o kterých podstatná část společnosti nejenže neví, ale často ani nic vědět nechce.

Standardním instrumentem rozhodování v USA je metoda OODA.²² Tento koncept byl původně rozpracován pro potřeby bojové činnosti letectva, v současnosti se používá kromě vojenské sféry i v politické činnosti. Metoda vychází z existence rozhodovacího cyklu neboli smyčky OODA, což jsou začáteční písmena anglických slov observe – orient – decide – act. Rozhodující pro úspěch v konfliktu je „vytvořit situaci“, která by umožnila subjektu se rozhodovat efektivněji než jeho protivník. Smyslem je:

- reagovat na měnící se situaci mnohem rychleji než protivník, což pochopitelně předpokládá kvalitní přípravu, zvládnutí rozhodovacího procesu a analýzu konkrétní situace,

22 Tvůrce této metody je John Boyd, současný vojenský stratég. J. Boyd začínal jako pilot v Korejské válce, kde rozpracoval strategii leteckých bojů. Po odchodu od vojenského letectva v roce 1975 pracoval v Pentagonu jako konzultant v oblasti taktického letectva kanceláře Úřadu náměstka ministra obrany pro program analýzy a hodnocení. J. Boyd byl jedním z klíčových tvůrců operace Pouštní bouře, která znamenala porážku Iráku v boji o Kuvajt. [http://en.wikipedia.org/wiki/John_Boyd_\(military_strategist\)](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Boyd_(military_strategist))

- prostřednictvím efektivních rozhodování dynamizovat realitu a zkomplikovat tak rozhodovací proces protivníka, který ztrácí přehled, v jaké situaci se vlastně nachází. Jeho nejistota dále snižuje efektivnost jeho rozhodnutí.

V rámci konceptu OODA je formulováno několik zásad pro úspěšnou bojovou činnost či obecně pro konflikt, kde převládá soupeření. Zásady zahrnují morální, intelektuální a fyzický aspekt boje:

Morální boj spočívá v destrukci protivníkovy vůle zvítězit, ve vyvolání nedůvěry v jeho spojence (potenciální spojence) a v jejich rozdělení. V ideálním případě vede tento boj k „rozpadu morálních vazeb“, které jsou předpokladem existence a fungování organizace jako organického celku (jeho nutnou vlastností je vzájemná důvěra a stejný pohled na svět).

Intelektuální boj spočívá v narušení schopnosti protivníka vnímat objektivně realitu. Důležitou úlohu zde hrají šíření dezinformací, naše nejednoznačné a proto problematičky interpretovatelné postoje a/nebo přerušení protivníkovy komunikační a informační infrastruktury. Fyzický boj spočívá ve zničení fyzických zdrojů protivníka, jako jsou zbraně, lidé a logistické prostředky.

Pokud máte zvítězit nad protivníkem, musíte jednat v utajení. Utajení se musí nakonec týkat i vlastního obyvatelstva, neboť zveřejněná informace by se mohla dostat k nepříteli a ten by ji mohl využít ve vlastní prospěch. Vzhledem k tomu, že prakticky neexistuje dokonalá lež, dříve nebo později si někdo všimne rozporů v argumentech a vytvoří alternativní, tj. konspirační teorii, která se snaží z dostupných faktů vymodelovat jinou verzi situace.

Konspirační teorie tak mohou mít dvojí význam - mohou odrážet reálnou a utajovanou skutečnost nebo mohou být skutečně pokrivenou a nekorektní představou o realitě. Jestli lidé dříve za jednotlivými událostmi viděli bohy nebo demony, pak v dnešní sekularizované společnosti máme konspirační teorie. Jak poznat pravdu? Nehledě na to, že pravda je vždy komplikovaná a ne vždy jednoznačná, v zásadě lze rozpoznat, kdy je realita pravděpodobně jiná než nám ji prezentují elity. Bohužel průměrný občan většinou nemá dostatečné znalosti a věří autoritám, otázka pouze je, které autority to jsou. Ve vědě existují standardní postupy, jak zjistit pravdu, kterým se říká kritéria pravdivosti. Přestože ani zde neexistuje jednoznačnost, různé školy pracují s různými kritérii, jejich použití může napovědět, kde jsou v předkládaném výkladu reality logické rozpory nebo kde nekorespondují s dostupnými fakty a kdy tedy s námi někdo pravděpodobně manipuluje, ať už v našem nebo proti našemu zájmu. Pokud tento fakt zjistíme a příslušné instituce rozporná fakta bagatelizují nebo dokonce ignorují, pak je vysoce pravděpodobné, že pravda je jinde a nic na věci nemění, že nemusí být obsažena ani v oponenty předkládané konspirační teorii.

Politika je bohužel i v demokracii spojena s utajováním. Pokud je ale demokracie vládou lidu a elity utajují před lidem pravdu, je vždy otázkou, zda to je ještě demokracie nebo již oligarchie. Pokud se s tím lid smiřuje, dříve nebo později za to bude platit.

Na Pražské škole alternativ se podílejí:

Ekumenická akademie Praha

Občanské sdružení Ekumenická akademie Praha (EAP) je nevládní nezisková organizace, která je aktivní od roku 1995 a zaměřuje se na otázky sociální spravedlnosti, udržitelného rozvoje, vztahů církve a společnosti, a ve významné míře otázkami vztahů Severu a Jihu. Záměrem akademie je vytvářet fórum pro otevřenou diskusi o těchto otázkách a to v široké spolupráci s partnerskými institucemi doma i v zahraničí. EAP se věnuje vzdělávání dospělých a mládeže formou přednášek, studijních pobytů, seminářů, konferencí, kampaní a publikačních činností. Od roku 2004 EAP provozuje velkoobchod se spravedlivě obchodovaným zbožím (fair trade), má vlastní obchod a prodává fairtradové zboží prostřednictvím internetu. Výnosy z obchodních aktivit slouží k financování vzdělávacích programů. V roce 2005 EAP realizovala rozvojový projekt v Zambii, který zajistil z obnovitelných zdrojů elektrifikaci školy a zdravotního střediska.

EAP iniciovala českou koalici Milostivé léto (Jubilee Czech), zaměřenou na oddlužení chudých zemí; je členem Ekumenické asociace akademií a laických center v Evropě (Oikosnet), evropské sítě EURODAD (European Network on Debt and Development), organizace World Fair Trade Organisation, zakládajícím členem Českého fóra pro rozvojovou spolupráci (FoRS), Asociace pro Fair Trade, kampaně Česko proti chudobě, národní koalice Social Watch a podílí se na práci několika dalších evropských sítí nevládních organizací a spolupracuje s desítkami organizací doma i v zahraničí.

Pro zahraniční partnery organizuje studijní cesty a pobyty v Praze a České republice. Pro domácí veřejnost a organizace všeho druhu nabízíme semináře, školení, přednášky a prezentace. Blíže informace o aktuálních tématech naší práce naleznete na našich webových stránkách.

Kontakt:

Ekumenická akademie Praha

Sokolovská 50

186 00 Praha 8

Tel.: 272 737 077 (fax a záznamník), 272 733 044

Email: ekumakad@ekumakad.cz

Web: www.ekumakad.cz

Ekumenická
Akademie
Praha

Fair & Bio

obchod s fair trade zbožím

Provozujeme maloobchod s produkty fair trade (kávou, čajem, čokoládou, kořením aj.), fair trade rukodělnými výrobky a dalším zbožím.

Fair&Bio obchod, Sokolovská 29, Praha 8 – Karlín (u metra Florenc)

Otvírací hodiny: pondělí - pátek 11.00 – 19.00

Tel.: 222 222 561

Fair trade zboží je také možné zakoupit v internetovém obchodě obchodního družstva Fair & Bio: www.fair-bio.cz

Alternativa Zdola

Globální ekonomická krize prvního desetiletí 21. století signalizuje hluboké problémy systému, který čerpá omezené přírodní zdroje bez valného ohledu k regeneračním schopnostem naší planety, vyrábí stále více zboží pro uměle vyvolávané potřeby a přitom systematicky zadlužuje konečné spotřebitele, nebývale rozšiřuje příjmovou a majetkovou nerovnost mezi lidmi a odsouvá stále více lidí na okraj společnosti. Domníváme se, že tyto dlouhodobé problémy systému nebudou odstraněny obnovou hospodářského růstu, ale jejich řešení bude vyžadovat zásadní úpravy modelů ekonomických a společenských aktivit. Z těchto důvodů je nutné, aby se občané stali spolutvůrci potřebných změn, nespolehali se pasivně na politiky, ale aktivně navrhovali, zkoušeli a zaváděli přijatelné alternativní postupy.

V České republice existuje velké množství organizací a hnutí, které se zabývají teoretickým i praktickým rozvojem alternativního systému zdola. Úsilí o změnu je však často dílčí a roztržštěné, a proto se domníváme, že je na čase tyto různé aktivity propojovat, spojovat síly a spolupracovat na solidární a všestranně prospěšné bázi. Jedním z našich cílů je proto vytvoření propojené sítě organizací různého typu. Mohou to být družstva, ekologická, genderová či duchovní hnutí a další iniciativy a místní organizace politických stran, jedno však budou mít společné - hledají alternativy k současnému neudržitelnému systému a spoléhají přitom na aktivity zdola. Tato pestrá síť zahrnuje i spolupráci se zahraničím (s prvními kontakty na Slovensku, v Německu a Rakousku).

Stavíme na hodnotách, jimiž jsou především:

- svoboda vyjádřená v možnosti skutečného výběru životních cest, včetně nekonzumního způsobu života,
- rovnost, kterou ale neztotožňujeme s rovnostářstvím,
- přímá demokracie, neboť se domníváme, že lidé jsou dostatečně způsobilí na to, aby o společných záležitostech mohli rozhodovat sami,
- spolupráce a solidarita jako nezbytné podmínky pro rozvoj místní samosprávy a komunitního života,
- spravedlnost, která je podmínkou fungující spolupráce,
- udržitelnost veškerých, nejen ekonomických aktivit a
- tvorba a ochrana životního prostředí, tvořící základní rámec našeho uvažování.

Institucionální základ pro společnost, která by mohla naplňovat takové cíle, vidíme v samosprávné síti občanských komunit, spolupracujících nejen na úrovni ekonomické, ale i politické a kulturní. Neznamená to však, že chceme předkládat nějaký jediný správný vzor k následování - naopak v různorodosti a pestrosti vidíme sílu naší sítě.

Jde nám především o to, aby stávající organizace či hnutí vystupovaly z izolace a navazovaly spolupráci jak mezi sebou, tak především s obcemi a nabízely jim odborné a organizační zázemí pro potřebné změny. Pokud takováto spolupráce odstraní duplicity, shromáždí potřebnou odbornou kapacitu, propojí ty, kdo umí, i ty, kdo potřebují pomoc, dosáhne synergického efektu a může významně urychlit rozvoj „zdola“ a vrátit občanům zájem o věci obce a větší podíl na politickém rozhodování.

Kontakt:

Email: info@alternativazdola.cz

Web: www.alternativazdola.cz

Eurosolar – národní sekce evropského sdružení pro obnovitelné zdroje

Základním úkolem a cílem této organizace je úplná náhrada současně používané fosilní a jaderné energie obnovitelnými zdroji energie.

Evropská organizace má v současnosti 14 národních sekcí. Byla založena v roce 1988 iniciativou politika SPD Hermanna Scheera, který byl prezidentem této organizace až do své smrti 14. října 2010. V dubnu 2011 byl jmenován posmrtně čestným prezidentem Eurosolaru. Evropská platforma vydává čtvrtletník Solarzeitalter, který má náklad 4000 kusů.

V roce 2001 inicioval Eurosolar založení Světové rady pro obnovitelné zdroje (WCRE) a s touto organizací stál u zrodu světové mezivládní organizace IRENA (International Renewable Energy Agency), která sdružuje vlády cca 140 zemí.

Evropská platforma Eurosolaru uděluje každoročně již více jak 15 let několik Evropských slunečních cen v oblastech projektů obnovitelné energie, měst a obcí iniciativních v zavádění obnovitelné energie, jednotlivcům, firmám i společnostem za jejich úsilí ve věci zavádění, výzkumu a podpory obnovitelných zdrojů.

Vedle těchto aktivit se Eurosolar podílí na mnohých konferencích – například:

- Evropská konference „Sluneční energie v architektuře a urbanistice“
- Mezinárodní konference o skladování obnovitelné energie - IRES
- Konference o biomase: “Zemědělec jako energetický a surovinový hospodář“
- Konference “Městské podniky s obnovitelnými zdroji“.

Česká sekce byla založena v roce 2000, podepsala evropský statut, který ukládá národním sekcím mít ve svém programovém prohlášení cíl úplné náhrady soudobého energetického systému obnovitelným, a od té doby stále vyvíjí činnost v tomto smyslu. Česká sekce se zabývá především propagací obnovitelné energie na školách. Za poslední čtyři roky bylo uspořádáno přes sto přednášek v různých městech České republiky, převážně na gymnáziích, fakultách i na setkáních různých spolků a sdružení či na různých kulturních událostech.

Česká národní sekce má živé a navštěvované stránky, na nichž jsou uveřejňovány překladové články z časopisu Solarzeitalter, původní články a krátké zprávy ze světa a z domova týkající se ochrany klimatu, obnovitelných zdrojů, přírodních materiálů a další témata vždy s odkazy na původní zdroje.

Eurosolar vydává memoranda na základě aktuálního dění v politice obnovitelných zdrojů, zveřejňuje je na svých stránkách a zasílá je politikům do Parlamentu ČR.

Posledních jedenáct let uděluje české sluneční ceny vždy ve dvou kategoriích – v kategorii slunečního činu (projekty, výzkum, inovace...) a v oblasti slunečního slova (politická a mediální podpora) obnovitelných zdrojů energie.

Organizace pracuje na dobrovolné bázi nízkorozpočtovým způsobem a zásadně nepřijímá žádné granty od velkých energetických firem ani od ministerstva průmyslu a obchodu. Předsedou rady sdružení je Milan Smrž, který je rovněž viceprezidentem evropské asociace.

Kontakt:

Eurosolar

Truhlářská 11

110 00 Praha 1

Tel.: +420 222 314 564

Email: info@eurosolar.cz

Web: www.eurosolar.cz

www.eurosolar.org

Masarykova demokratická akademie

Masarykova demokratická akademie, o. s. je sociálnědemokratickým think-tankem, institucí popularizující hodnoty sociální demokracie, pořádající debaty, semináře a školení.

Funkci ředitele MDA vykonává od podzimu 2011 bývalý předseda české vlády a ČSSD Vladimír Špidla. Předsedou Představenstva MDA byl v únoru 2011 na tříleté funkční období zvolen místopředseda ČSSD Lubomír Zaorálek.

MDA vznikla v roce 1896 za účasti tehdejšího vůdce sociální demokracie Josefa Steinera a pozdějšího prvního československého prezidenta Tomáše G. Masaryka. V letech vlády KSČ byla její činnost přerušena. Až do roku 2009, kdy byla přejmenována, existovala jako Masarykova dělnická akademie.

MDA spolupracuje mimo jiné s německou politickou nadací Friedrich-Ebert-Stiftung, Evropským hnutím v ČR nebo Ekumenickou akademií. Ve spolupráci s FES pořádá mimo jiné školení pro začínající sociálně demokratické politiky a političky Akademie sociální demokracie.

Kontakty:

Masarykova demokratická akademie, o. s.
Hyberská 7, 110 00 Praha, CZ
+420 224 223 757
www.masarykovaakademie.cz
www.akademiesocdem.cz

ProAlt

Iniciativa pro kritiku reforem a na podporu alternativ ProAlt sdružuje lidi všech profesí, generací i názorů. Odmítá necitlivé plošné škrtky a reformy v oblasti důchodů, zdravotnictví, sociální a rodinné politiky, pracovního práva, školství, vědy a kultury, tak jak jsou připravovány současnou vládní koalicí. Chce těmto škrtům aktivně čelit.

Krátkodobým cílem ProAlt je zastavit nebo aspoň zmírnit reformy v těchto oblastech. Naším dlouhodobým cílem je vytvářet sebevědomou, aktivní, solidární a všestranně udržitelnou společnost.

Činnost jsme zahájili v srpnu 2010 zveřejněním prohlášení „Společnost se škrtnout nedá“. V národním i mezinárodním měřítku hájíme sociální spravedlnost, souměřitelnost ekonomického postavení společenských vrstev a skupin, ekologickou udržitelnost, solidaritu života na planetě a demokracii jako praktickou možnost každého občana ovlivňovat svůj život i věci veřejné. Odmítáme nárůst sociálních a ekonomických nerovností, ekologickou bezohlednost, privatizaci veřejného prostoru, statků a služeb a odsouvání občanů do role těch, kdo bezmocně přihlížejí rozhodování uzavřených elit.

Organizujeme se v pracovních skupinách, které sledují a řeší problematiku jednotlivých reforem a důležitých oblastí veřejné politiky. Debaty v tematických oblastech a jejich výsledky se snažíme propojovat. Kromě dlouhodobější práce na reformních tématech reagujeme i na aktuální politické události (například jmenování Romana Jocha poradcem premiéra).

Působíme odborně i aktivisticky. Pracujeme na analýzách vládních návrhů, dáváme je do kontextu evropského a světového vývoje a usilujeme o formulaci alternativ. Publikujeme v médiích a veřejně vystupujeme. Rozdáváme letáky a organizujeme petice. Pořádáme konference, demonstrace, happeningy a přímé akce. Vítáme ve svých řadách každého, kdo se chce postavit reformám připravovaným současnou vládou. Způsobů, jak to činit, je mnoho, a každý může v ProAltu najít své místo a roli.

Věříme, že společnost se škrtnout nedá.

Kontakt:

Web: www.proalt.cz

Socialistický kruh – SOK

Socialistický kruh - SOK - je občanské sdružení rozvíjející levicové myšlení a umění jako prostředek hledání alternativ k současnému ekonomickému, politickému a ideologickému systému. SOK se snaží propojovat filosofii, sociologii, politologii, ekonomii, umění a usiluje o všestranné vzdělávání. Pokouší se oživit myšlenku socialismu jako svobodné a spravedlivé společnosti navzdory její diskreditaci minulým režimem. SOK pořádá přednášky, konference, workshopy a vyvíjí publikační činnost.

SOK se v první řadě orientuje na otázky obecného teoretického významu, jako je např. vztah mezi ekonomikou a demokracií, charakteristika kapitalismu 20. století a globalizace, povaha současných světových krizových tendencí. Naše teoretické úsilí je též zaměřeno na hledání demokratických alternativ k současnému neoliberalně kapitalistickému světovému řádu s jeho krizovými tendencemi. Vycházíme ze západních levicových teorií a společensko-vědních analýz s cílem vyvodit z nich závěry, vztahující se k palčivým otázkám dnešní doby. Věnujeme se západním levicovým autorům, jako je Harvey, Sweezy, Wallerstein, Baran, Arrighi, Mandel, Dumenil, Lévy, Cockshott, Cottrell. Jsou to vesměs autoři, jejichž dílo je u nás stále takřka neznámé. Překlady textů ze západní levicové teorie a další materiály zveřejňujeme na naší internetové stránce (<http://sok.bz>).

Pokoušíme se rovněž západní levicové myšlení zpřístupnit širší veřejnosti. Za tím účelem byla založena edice SOK, v níž dosud vyšlo na deset titulů.

Uvědomujeme si, že levice dnes nemá jasné a přesvědčivé odpovědi na naléhavé problémy současného světa. SOK se nechce omezovat jen a pouze na rovinu čistě teoretickou, nýbrž si též klade otázky týkající se současné světové i české politiky, postavení levice v dnešním světě a v naší zemi a dlouhodobého levicového programu.

Kontakt:

Email: sok@sok.bz

Web: <http://sok.bz>

Česká koalice Social Watch

Social Watch je mezinárodní síť občanských organizací usilujících o vymýcení chudoby a jejích příčin, o ukončení všech forem diskriminace a rasismu, o zajištění spravedlivé distribuce bohatství a naplňování lidských práv. Social Watch prosazuje mír, sociální, ekonomickou, environmentální a genderovou spravedlnost a zdůrazňuje právo každého člověka nežít v chudobě.

Síť Social Watch vznikla v roce 1995 s cílem nezávisle sledovat dodržování závazků, přijatých na konferenci Organizace spojených národů o sociálním rozvoji v Kodani v roce 1995 a na Konferenci o ženách v Pekingu v témže roce. Na těchto konferencích bylo poprvé definováno odstranění chudoby a rovnost pohlaví jako společný celosvětový cíl – jeden z hlavních vedle míru a lidských práv.

Social Watch vydává každoroční zprávy o pokroku a nedostatcích v boji proti chudobě a za rovnost mužů a žen (většina lidí žijících v chudobě jsou ženy). Výroční zprávy se staly první stálou monitorovací iniciativou v oblasti sociálního rozvoje a rovnosti pohlaví na národní úrovni a poprvé spojily tato dvě témata v nadnárodním měřítku.

Social Watch vyzývá vlády, OSN a mezinárodní organizace k odpovědnosti za naplnění národních, regionálních a mezinárodních závazků k vymýcení chudoby.

Česká koalice Social Watch vznikla v roce 2008 a hlavními tématy, na která se zaměřuje, jsou:

Chudoba a sociální práva
Rozvojová spolupráce
Genderová spravedlnost
Životní prostředí
Migrantí a menšiny

Členy české koalice Social Watch jsou: Ekumenická akademie Praha, Gender Studies, Fórum 50 %, Trast pro ekonomiku a společnost, NESEHNUTÍ, Masarykova demokratická akademie, Eurosolar.

Další informace a publikace ke stažení naleznete na
www.socialwatch.cz
www.ekumakad.cz/cz/projekty/social-watch
www.socialwatch.org

V současné době koordinuje českou koalici Social Watch Ekumenická akademie Praha.

Kontakt:
Ekumenická akademie Praha
Sokolovská 50,
186 00 Praha 8
Tel./fax: 272 737 077
Email: karolina@ekumakad.cz
Web: www.ekumakad.cz

Nadace Rosy Luxemburgové

Nadace Rosy Luxemburgové – Rosa Luxemburg Stiftung (RLS)

Varšavská kancelář RLS – regionální kancelář pro střední a východní Evropu

Nadace Rosy Luxemburgové se obecně zabývá politickým vzděláváním. Ideově je blízká německé politické straně DIE LINKE, která má vlastní frakci ve Spolkovém sněmu. Sídlo nadace se nachází v Berlíně, kde působí od roku 1990.

Nadace spolupracuje s mnoha partnery po celém světě. Od roku 2003 existuje regionální kancelář ve Varšavě, která má na starost následující země: Polsko, Českou republiku, Estonsko, Litvu, Lotyšsko, Slovensko a Maďarsko. Regionální kancelář pro střední a východní Evropu podporuje projekty, které se věnují otázkám integrace v rámci Evropské unie, sociální spravedlnosti a rovného postavení.

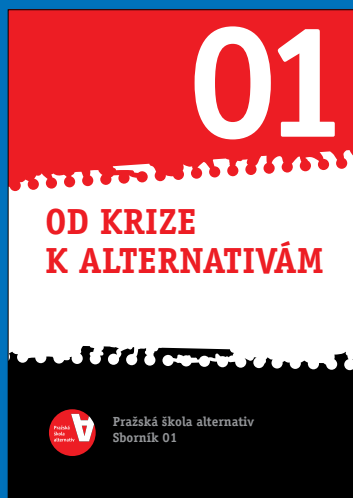
Další odkazy:

Varšavská kancelář RLS: www.rls.pl

Centrála nadace RLS v Berlíně: www.rosalux.de/stiftung.html

V prvním sborníku Pražské školy alternativ najdete texty z těchto oblastí: politicko-ekonomické, kulturně-ekonomické, mediální a ekologické.

- **Od krize k alternativám: ekonomický pohled**
Ilona Švihlíková (Alternativa Zdola)
- **Postkapitalistické alternativy: ekonomická demokracie**
Marek Hrubec (Centrum globálních studií)
- **0 alternativách**
Michael Hauser (Socialistický kruh)
- **Česká energetika – bída samozvané tradice**
Milan Smrž (Eurosolar.cz)
- **Intervence současného umění do veřejného prostoru I. Historický kontext a motivace**
Milan Kreuzziager (Centrum globálních studií)

Sborník si můžete objednat na adrese Ekumenické akademie Praha, Sokolovská 50, 180 00 Praha 8 nebo na e-mailu karolina@ekumakad.cz. Publikaci si můžete také vyzvednout osobně v obchodě Ekumenické akademie Praha Fair & bio, Sokolovská 29, Praha 8 - Karlín. Jen 100 metrů od stanice metra Florenc. Otevřeno každý pracovní den od 11.00 do 19.00.

Pražská škola alternativ, podporovaná finančně Nadací Rosy Luxemburgové, nabízí v pravidelných intervalech přednášky, semináře a workshopy k aktuálním politickým, kulturním, ekologickým a ekonomickým tématům. Akce se konají každé pondělí mimo prázdnin od 18:00, místo konání DIVUS, jižní křídlo, Bubenská 1, Praha 7 (budova bývalých Elektrických, později dopravních, podniků, nad stanicí metra Vltavská, vchod od magistrály).